

**Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА «ЛИДЕР»
С. СЕРЖЕНЬ-ЮРТ ИМ. МУХАРИ УМАРОВА»**

Нохчийн меттан белхан программа

Тег1а: коьрта йукъара дешар

(5-9 г1ий классаш)

Хьехархо:

Ганукаева М.Р.

ДОВЗИЙТАРАН КЕХАТ

Программа хІоттийна нохчийн меттан хьехархочунна ишколан дешаран хІинцалерчу тенденцешна а, Іаморан жигарчу методикашна а тІехъажийна йолу дешаран предметан белхан программа хІоттош, методически гІо-накъосталла даран Іалашонца.

Герггарчу белхан программо хьехархочун таро хуьлуьйтур йу:

1) нохчийн мотт хьехаран процессехь коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь билгалдаьхначу Іаморан личностни, метапредметни, предметни жамІашка кхачош долу хІинцалера некъаш кхочушдан; (кхин дІа – ФПДС КІД);

2) билггал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Іаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дІасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Іаморан коьчал карайерзорхъама йалийнчу дешаран гІуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, рузманан-тематикин планировани кечйан.

Личностни а, метапредметни а жамІаш далийна, коьртачу йукъардешаран ишколехь нохчийн мотт хьехаран башхаллаш тидаме а оьцуш.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмето билгалдо предметашна йукъара уьйраш гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца кхочушйар.
«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЙУКЪАРА ХАРАКТЕРИСТИКА

Нохчийн мотт – нохчийн халкъан ненан мотт, Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт.

Нохчийн мотт хааро а, цуьнан тайп-тайпана кепаш, функционални тайпанаш карадерзоро а, цуьнан стилистически башхаллах, суртхІотторан таронех кхетаро а, нохчийн маттах тайп-тайпанчу тІекаренан хьелашкахь нийса а, эвсараллица а пайдаэца хааро а билгалдоккху адаман кхиаме хилар.

Нохчийн матто, шен тІекаренан а, ойла йовзийтаран а коьрта функцеш кхочушйеш, адаманашна йукъахь уьйр латтайо, адаман кхетам а, дог-ойла а кхолларехь дакъалоцу; нохчийн мотт нохчийн халкъан хаамаш, оьздангаллин ламасташ, истори ларйаран а, йовзийтаран а коьрта гІирс бу.

Ишколехь нохчийн мотт Іамор тІехъажийна ду дешархочун оьздангаллин а, коммуникативни а культура кхачаме йалорна а, цуьнан интеллектан а, кхоллараллин а говзалла, ойлайар, иэс, суртхІоттор, ша кхочушден дешаран гІуллакх кхиорна а.

Нохчийн мотт Іаморан чулацам иштта тІехъажийна бу функционални говзалла, адаман йешаран, текстех кхетаран, тайп-тайпанчу барамийн текстийн хаамах пайдаэцаран, цуьнан мах хадоран, цунах ойлайаран, шен Іалашонашка кхачаран, шен хаарш а, таронаш а шорйаран, йукъараллин дахарехь дакъалацаран интегративни хаар санна, кхиорна. Къамелан а, текстан а гІуллакх нохчийн меттан ишколан курсан къепе кхолларехь коьртаниг ду.

Цаьрца догІуш долу хаарш а, карадерзарш а далийна Іаморан метапредметни, предметни жамІийн ларамехь, Іаморан чулацамехь (дакъош: «Мотт а, къамел а», «Текст», «Меттан функционални тайпанаш»).

Дешаран предметан чулацам кхочушбан таро йу классал араьхарчу гІуллакхдарехь: экскурсеш, тематикин меропрятеш, конкурсаш, и. д.кх.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ ІАМОРАН ІАЛАШОНАШ

Коьртачу йукьарчу дешаран программаща нохчийн мотт Іаморан Іалашонаш йу:

патриотизмах кхетар а, иза гучуйаккхар а, нохчийн мотт Нохчийн Республикин шолгІа пачхьалкхан мотт санна, нохчийн халкъан къоман мотт санна ларар; маттаца нохчийн халкъан син хьал лардаран, довзийтаран кепе а, тІекаренан гІирсе а санна кхетаме йукьаметтиг хилар; нохчийн культуре ларам гучубаккхар;

нохчийн мотт адаман кхиаран гІирс, йукьараллин уьйр кхолларан гІирс санна караберзор;

нохчийн маттах, цуьнан дІахІоттамах, функцех, нохчийн меттан стилистически гІирсех хаарш карадерзор; литературин меттан норманаш а, къамелан обздангалла а практикехь карайерзор; жигара пайдаоьцучу а, нуьцкъаллин а дешнийн хьал тодар а, шен къамелехь тайп-тайпанчу грамматически гІирсех пайдаэцар а; орфографически а, пунктуационни а говзалла кхачаме йалор, шен къамел кхачаме далоран лаам кхиор;

къамелан гІуллакх, адаманашна йукьарчу куьцан а, куьцан доьцучу а тІекаренан хьелашкахь гонахарчу нахаца эьсара йукьаметтигаш латтош долу коммуникативни карадерзарш кхачаме далор; нохчийн мотт тайп-тайпана хаамаш бовзаран гІирс санна караберзор;

ойланан гІуллакх кхачаме далор, нохчийн мотт Іаморехь дустаран, анализан, синтезан, жамІдаран, тайпанашка дІасадекъаран, билгала йолу бакьонаш дІахІитторан, универсальни интеллектан карадерзарш кхиор;

функционални говзалла кхиор: хаамийн лехам кхочушбаран, оьшу хаам сьхакьасторан а, хийцаран а, тайп-тайпанчу барамехь йолчу текстийн чулацам тидаран, царех кхетаран, пайдаэцаран хаарш; текстан хааман-маьІнин йухакечдаран стратеги а, говзалла а, некъаш а карадерзор; текстах, цуьнан гІуллакхах, йукьарчу маьІнех, маьІнин дІахІоттамах, авторан коммуникативни Іалашонах, меттан гІирсийн гІуллакхах кхетаран кепаш карайерзор.

ДЕШАРАН ПЛАНЕХЬ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН МЕТТИГ

Коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца догӀуш, «Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предмет йукъайоьду «Ненан мотт а, литература а» предметни областана, Iамо декхарийлахь долу предмет а йу.

Дешаран хьесапца нохчийн мотт Iаморна билгалдаькхина 507 сахьт: 5 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 6 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 7 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 8 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 9 классехь – 99 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт).

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

5 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а (шуйра дешан хIоттам, дукха маIнаш долу дешнаш, дешан тIедеанчу маIнийн кхиаме система, синонимаш а, антонимаш а, кицанаш а, аларш а).

Нохчийн меттан дошкхолладаларан хьелаш (йуьхьанцарчу ишколехь Iамийнчун барамехь). Лингвистикин коьрта дакъош (фонетика, орфоэпи, графика, орфографи, лексикологи, дошкхолладар, морфологи, синтаксис, пунктуаци). Мотт билгалонан система санна. Мотт адамийн тIекаренан гIирс санна. Меттан а, къамелан а коьрта дакъош: аз, морфема, дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени.

Мотт а, къамел а

Мотт а, къамел а. Барта а, йозанан а къамел, монолог а, диалог а, полилог.

Къамелан гIуллакхан тайпанаш (къамел дар, ладогIар, йешар, йаздар), церан башхаллаш.

Дахарехь биначу тидамийн буха тIехь а, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме литература йешаран буха тIехь а барта монологан аларш кхоллар.

Йешна йа ладогIна текст, цу йукъахь дуьйцуш волчун йуьхь хуьйцуш а, барта схьайийцар.

Лингвистически теманашна а (Iамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тIехь йолчу теманашна а диалогехь дакъалацар.

Маршалла хаттаран, Iодикайаран, дехаран, баркаллин къамелан кепаш.

Дахарехь а, книгаш йешарехь а зеделлачунна, чулацаман суьртана тIе а тевжаш, тайп-тайпана сочиненеш йазйар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюраш а).

ЛадогIаран тайпанаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайпанаш: Таморан, довзийтаран, хъажаран, лехаман.

Барамехь 140 дашал кезиг йоцчу ладогІначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхетар.

Текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккхар, текстан чулацамца догІуш, хаттарш а, царна жобпаш а хІиттор.

Йозанан кепехь йуьхьанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийтар.

Иалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къастор.

Йозанехь вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйар.

Тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэцар.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан тема а, коьрта ойла а. Текстан микротема. Коьрта маьІна чулоцу дешнаш.

Къамелан функционални-маьІнин тайпанаш: суртхІоттор, дийцар, ойлайар; церан башхаллаш.

Текстан композиционни дІахІоттам. Абзац текст композиционни-маьІнин дакъошка йекъаран гІирс санна.

Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гІирсаш: дешан кепаш, цхъанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххьийн цІерметдешнаш, дешан йухаалар.

Дийцар къамелан тайпа санна. Дийцар.

Текстан маьІнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн, абзацийн, текстехь предложенеш вовшахтосучу гІирсийн а, кепийн а; меттан суртхІотторан гІирсех пайдаэцар (Іамийнчун барамехь).

Йешначу йа ладогІначу текстан чулацам ма-барра а, хоржуш а, бацбина а схъабийцар. Дийцархочун йуьхь а хуьйцуш, текстан чулацам схъабийцар.

Текстан хаамаш хийцар: текстан цхьалхе а, чолхе а план.

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанех лаьцна йукъара кхетам (буьйцучу маттах, функционални стилех, исбаьхьаллин литературин маттах).

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.

Аз меттан дакъа санна. Озан маьІна къасторан гІуллакх. Нохчийн меттан мукъачу аьзнийн къепе.

Нохчийн меттан мукъазчу аьзнийн къепе.

Элпийн а, аьзнийн а дазар. Нохчийн алфавитан хЮоттам.

Мукъа аьзнаш: деха а, доца а.

Мукъаза аьзнаш: къора а, зевне а.

Сонорни мукъаза аьзнаш.

Къамел дарехъ аьзнийн хийцадалар. Фонетически транскрипцин элементаш.

Нохчийн маттахъ дешдакъа. Дешдакъа дешан дакъа санна. Тохар.

Дош фонетически къастор.

Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.

Интонаци (йиш), цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш.

Орфографи

Орфографи лингвистикин дакъа санна.

Й элпан нийсайаздар.

Къасторан **ь, ъ** хъаьркийн нийсайаздар.

Лексикологи

Лексикологи лингвистикин дакъа санна.

Дош – меттан коьрта дакъа. Цхъа маьІна долу а, дукха маьІнаш долу а дешнаш; дешан нийса а, тІедеана а маьІна.

Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.

Лексически дошамийн тайпанаш а (маьІнин дошам, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамаш), ненан меттан дешнийн хьал карадерзорехъ цара ден гІуллакх а.

ЦІена нохчийн а, тІеэцна а дешнаш.

Фразеологи

Фразеологизмаш, церан маьІна, царах пайдаэцар.

Фразеологически эквиваленташ оьрсийн маттахъ.

Фразеологически дошамаш.

Дешан хЮоттам а, дошкхолладалар а

Морфема меттан уггар жима маьІне дакъа санна.

Морфемийн тайпанаш.

Дешан лард а, чаккхе а. Орам, дешхьалхе, суффикс.

Цхъанаораман (гергара) дешнаш.

Дошкхолладалар а, дошхийцадалар а.

Нохчийн маттахъ дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш. Дешнаш кхолладаларехъ а, хийцадаларехъ а морфемашкахъ мукъачу а, мукъазчу а аьзнийн хийцадалар.

Дешнаш кхолладаларан морфемни кеп (дешхьалхенан гЮьнца, суффиксан гЮьнца, дешхьалхенан а, суффиксан а гЮьнца). Лардаш вовшакхетарца дешнаш кхолладалар. Чолхе дешнаш. Чолхе-дацдина дешнаш.

Дешан морфемни анализ.

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографи

Морфологи лингвистикин дакъа санна.

Кьорта къамелан дакъош. Къамелан дакъойн семантически, морфологически, синтаксически башхаллаш.

Кьорта къамелан дакъош, церам грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически гІуллакх.

Цердош

Цердош къамелан дакъа санна. Цердешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехь цердешан гІуллакх.

Долахь а, йукъара а цердешнаш. Цердешнийн грамматически классаш. Цердешнийн терахь. Цхьаллин йа дукхаллин

терахьан кеп бен йоцу цердешнаш.

Цердешнийн легарш. Диъ легар. Дожарийн маъІна.

Цердешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазьар.

Цердешнаш кхолладаларан некъаш.

Цердешнаш морфологически къастор.

Долахь цердешнийн нийсайаздар.

Цердешнашца *ца* нийсайаздар.

Оьрсийн маттара тІеэцначу цхьадолчу цердешнийн нийсайаздар.

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а нохчийн меттан синтаксисан дакъош санна. Кьортачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран кьорта тайпанаш (цІеран а, хандешан а).

Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложеныйн тайпанаш, аларан Іалашоне а, эмоцин билгалоне а хьаьжжина.

Дийцаран, хаттаран, тІедожоран; айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маъІнин а, интонацин а башхаллаш.

Предложенин кьорта меженаш (грамматически лард).

Подлежащи а, сказуеми а предложенин кьорта меженаш санна.

Сказуемин подлежащица барт хилар.

Грамматически лардийн масалле хьаьжжина, предложеныйн тайпанаш: цхьалхе, чолхе.

Йаьржина а, йаржаза а предложенеш. Предложенин кьортаза меженаш: къастам, кхачам, латтам. Къастам а, и гайтаран тайпаналлин гІирсаш а. Кхачам а (нийса а, лач а), и гайтаран тайпаналлин гІирсаш а. Латтам а, и гайтаран

тайпаналлин гIирсаш; маЪIне хьаьжжина, латтабийн тайпанаш (хенан, меттиган, даран суьртан, Iалашонан, бахьанин, бараман).

Предложенин цхьанатайпана меженаш, къамелехь цара деш долу гIуллакх. Цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенийн интонацин башхаллаш. Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

Гедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.

Гедерзар а, и гайтаран гIирсаш а.

Цхьалхечу предложенин синтаксически анализ.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш пунктуационни кечйар.

Диалог.

Йозанехь диалог пунктуационни кечйар. Пунктуаци лингвистикин дакъа санна.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн мотт – Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синъобздангалле кхачоран гIирс а.

Литературин маттах лаьцна кхетам.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхIоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар; лингвистически темина хаам.

Диалоган тайпанаш: гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар.

Текст

Текстан маЪIнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн а, абзацийн а, текстехь предложенеш вовшахтосучу кепийн а, гIирсийн а; меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехь).

Текстан хаамаш хийцар. Текстан план (цхьалхе, чолхе; цIеран, хаттаран); текстан коьрта а, коьртаза а хаам; текст схьайийцар.

СуртхIоттор къамелан тайпа санна.

Адаман куьцан суртхIоттор.

XIусаман суртхIоттор.

Iаламан суртхIоттор.

Меттиган суртхIоттор.

Дарийн суртхIоттор.

Меттан функционални тайпанаш

Гуллакхан стиль. Дахъедар. Расписка. Илманан стиль.
Дошаман статья. Илманан хаам.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографи

Билгалдош

Билгалдош къамелан дакъа санна. Билгалдешан йукъара грамматически маъна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ билгалдешан гуллакх.

Билгалдашо цердашца бартбар. Мухаллин а, йукъаметтигаллин а билгалдешнаш. Берта а, бертаза а билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.

Мухаллин билгалдешнийн даржаш. Йухъанцара дарж. Дустаран дарж. Тяхдаларан дарж.

Билгалдешнаш терахъашца а, классашца а хийцадалар. Билгалдешнийн легар. Билгалдешнаш кхолладаларан некъаш.

Билгалдешнаш морфологически къастор.

Чолхечу билгалдешнийн нийсайаздар.

Тхэцначу билгалдешнийн нийсайаздар.

Терахъдош

Терахъдош къамелан дакъа санна. Терахъдешан йукъара грамматически маъна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ терахъдешан гуллакх.

Маъне хъаьжжина, терахъдешнийн тайпанаш: масаллин, рогаллин терахъдешнаш.

Хоттаме хъаьжжина, терахъдешнийн тайпанаш: цхъалхе, чолхе, хоттаман терахъдешнаш. Берта а, бертаза а терахъдешнаш. Масаллин а, рогаллин а терахъдешнийн легадалар, алар, нийсайаздар. Терахъдешнийн кепаш нийса кхоллайалар.

Гулдаран терахъдешнех нийса пайдаэцар.

Терахъдешнаш морфологически къастор.

Терахъдешнийн нийсайаздаран норма: терахъдешнаш цхъаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздар, терахъдешнийн дожарийн чакхенаш нийсайаздар.

Церметдош

Церметдош къамелан дакъа санна. Церметдешан йукъара грамматически маъна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ церметдешан гуллакх.

Маъне а, грамматически билгалонашка а хъаьжжина, церметдешнийн тайпанаш. Церметдешнийн легар.

Цердешнаш, билгалдешнаш санна легалуш долу церметдешнаш. Йаххыйн церметдешнаш церниг а, лач а дожаршкахь. Йаххыйн церметдешнийн (*вай, тхо*) тайп-тайпана маъІна. Церметдашо цердашца бартбар. Хаттаран а, йукъаметтигаллин а церметдешнийн башхалла.

Церметдешнийн нийсайаздар.

Предложенехь церметдешан гІуллакх.

Церметдешнаш морфологически къастор.

Хандош

Хандош къамелан дакъа санна. Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехь хандешан гІуллакх.

Инфинитив а, цуьнан грамматически билгалонаш а.

Инфинитиван суффиксаш: *-а, -о, -ан, -ен, -он*.

Хандешан хенаш. МаъІна а, пайдаэцар а. Карара хан, йахана хан, йоГу хан.

Карарчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

Йахана хан, цуьнан кепаш. Йаханчу хенан кепаш кхоллайалар. Йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

ЙоГу хан, цуьнан кепаш. ЙоГучу хенан кепаш кхоллайалар.

Хандешан цхьаллин а, дукхазаллин а кепаш.

Хандешан терахьашца а, классашца а хийцадалар.

Хандешнаш морфологически къастор (Іамийнчун барамехь).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна. Къоман меттан, культурин, историн уьйр.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхІоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.

Диалоган тайпанаш: гІуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар, хаамах жоп дехар, хаам бар.

Текст

Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамІ дар).

Текстан дІахІоттам. Абзац.

Текстан хаамаш хийцар: текстан план (цхьалхе, чолхе; цІеран, хаттаран, тезисан); текстан коьрта а, коьртаза а хаам.

Текстехь предложенеш вовшахтосу гІирсаш а, кепаш а (жамІ дар).

Текстехь меттан суртхІотторан гІирсаш.

Ойлайар къамелан функционални-маџнин тайпа санна.

Текстан-ойлайаран дахоттаман башхаллаш.

Текстан маџнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн а, абзацийн а, текстехь предложенеш вовшахтосучу кепийн а, гирсийн а; меттан суртхотторан гирсех пайдаэцар (Іамийнчун барамехь).

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанех лаьцна кхетам: буйцу мотт, функционални стилаш (Іилманан, публицистикин, гуллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Публицистикин стилаш жанраш (репортаж, йоза, интервью).

Публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртхотторан гирсех пайдаэцар.

Гуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла

Морфологи меттан Іилманан дакъа санна (жамІ дар).

Хандош

Хандешан 1-ра а, 2-га а спряженеш. Дешан орамехь мукъа аьзнаш хийцадалар.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.

Хандешан билгала, бежкаман, лааран, тедожоран саттамаш. Хандешан хаттаран а, латтаман а кепаш.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (*ца, ма*) нийсайаздар. Хандош морфологически къастор.

Причасти

Причасти хандешан кеп санна. Причастехь хандешан а, билгалдешан а билгалонаш. Предложенехь причастин синтаксически гуллакх.

Причастин хенаш. Лааме а, лаамаза а причастеш. Причастин легар.

Причастин карчам.

Причасти морфологически къастор.

Причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Причастешца суффиксаш нийсайазйар. Причастеш кхоллайалар.

Цхьайолу причастеш цердешнашка а, билгалдешнашка а йерзар. Причастешца *ца* цхьаьна а, къаьстина а йаздар.

Причастин карчамца йолчу предложенешкахь сацаран

хъаьркаш.

Деепричасти

Деепричасти хандешан кеп санна. Деепричастехъ хандешан а, куцдешан а билгалонаш. Предложенехъ деепричастин синтаксически гІуллакх.

Деепричастин хенаш.

Деепричастин карчам. Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.

Деепричастешца дацаран дакъалг **ца** нийсайаздар.

Масдар

Масдаран коьрта грамматически билгалонаш а, предложенехъ цуьнан синтаксически гІуллакх а.

Масдаран грамматически категореш: терахъ, классан гайтам.

Масдаран легар.

Масдаран карчам. Масдаран карчамехъ сацаран хъаьркаш.

Масдарца **ца** нийсайаздар.

Куцдош

Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йукъара грамматически маьІна.

Куцдешнийн тайпанаш. Куцдешнийн дустаран даржаш.

Куцдешнийн кхолладар.

Куцдешан синтаксически гІуллакх.

Куцдош морфологически къастор.

Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.

ГІуллакхан къамелан дакъош

ГІуллакхан къамелан дакъойх йукъара кхетам. Коьрта къамелан дакъош гІуллакхан къамелан дакъойх къастор.

ДештІаьхье

ДештІаьхье гІуллакхан къамелан дакъа санна.

ДештІаьхье, цуьнан маьІна, морфологически билгалонаш, синтаксически гІуллакх.

ДештІаьхьенийн тайпанаш.

Кхечу къамелан дакъойх кхоллайелла дештІаьхьенаш.

Церан нийсайазйар.

Хуттург

Хуттург гІуллакхан къамелан дакъа санна. Хуттург предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенин дакъош а вовшахтосу гІирс санна.

Хуттургийн тайпанаш, шайн хІоттаме хъаьжжина: цхъалхе,

чолхе, хЮоттаман. ХЮоттаман хуттургийн нийсайазйар.

Хуттургийн тайпанаш, шайн маЫне хьяьжжина:
цхьяьнакхетаран а, карара а.

Текстехь хуттургийн маЫна. Къамелехь хуттургех, церан маЫне хьяьжжина, пайдаэцар. Хуттургех предложенеш а, текстан дакъош а вовшахтосучу гИирсех санна пайдаэцар.

Предложенин цхьяанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (*а, йа*) йолчу предложенешкахь сацаран хьяьркаш.

Дакъалг

Дакъалг гИуллакхан къамелан дакъа санна.

Дакъалгийн тайпанаш, шайн маЫне а, пайдаэцаре а хьяьжжина.

Дакъалгийн нийсайаздар. Тайп-тайпанчу къамелан дакъошца дакъалгаш дефисца а, къаьстина а йаздар.

Айдардош

Айдардашах кхетам. Къамелехь айдардешан маЫна.

Айдардешан билгалонаш. Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьяьркаш.

Азтардаран дешнаш.

Айдардешнийн интонацица а, сацаран хьяьркашца а къастор.

8 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахь.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхЮоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамца къамел дар.

Диалог.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.

Къамелан функциональни-маЫнин тайпанийн башхаллаш (дийцар, суртхЮоттор, ойлайар).

Текстан хаамаш хийцар: тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схьахаржар; лингвистически дошамех пайдаэцар; тезисаш, конспект.

Меттан функциональни тайпанаш

Гуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Гуллакхан стилаң жанраш (дҭахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика).

Илманан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Илманан стилаң жанраш (реферат, Илманан темина доклад).

Текстехь меттан тайп-тайпанчу функциональни тайпанийн цхьаьнадар, текстехь предложенеш вовшахтосу гҭирсаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуа̀ци

Синтаксис лингвистикин дакьа санна.

Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакьош санна. Пунктуа̀ци. Сацаран хьаьркийн функцеш.

Дешнийн цхьаьнакхетар

Дешнийн цхьаьнакхетаран коьрта билгалонаш.

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран тайпанаш: хандешан а, цҭеран а.

Дешнийн цхьаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш: бартбар, урхалла, гҭетовжар.

Дешнийн цхьаьнакхетарийн синтаксически анализ.

Предложени

Предложени. Предложенин коьрта билгалонаш: маьҭнин а, интонацин а йуьзна хилар, грамматически кечйар.

Предложенийн тайпанаш, аларан ҭалашоне хьаьжжина, (дийцаран, хаттаран, гҭедожоран), эмоцин билгалоне хьаьжжина, (айдаран, айдаран йоцу). Цҭеран интонацин а, маьҭнин а башхаллаш.

Гҭедожоран предложенешкахь меттан гҭедожоран кепех пайдаэцар.

Барта а, йозанан а къамелехь предложенеш кечйаран гҭирсаш (интонаци, маьҭнин тохар, сацаран хьаьркаш).

Грамматически лардийн масалле хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (цхьалхе, чолхе).

Коьрта меженаш хиларе хьаьжжина, цхьалхечу предложенийн тайпанаш (цхьанахҭоттаман, шинахҭоттаман).

Коьртаза меженаш хиларе хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (йаьржина, йаржаза).

Йуьззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.

Диалоган къамелехь йуьззина йоцчу предложенеш пайдаэцар, барта къамелехь йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларйар.

Хлаъ, хлан-хла дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш.

Цхьалхе предложени хІотторан а, инверсех пайдаэцаран а норманаш.

ШинахІоттаман предложени

Предложенин коьрта меженаш

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коьрта меженаш санна. Подлежащин хиларан кепаш. Подлежащин тайпанаш.

Сказуемин тайпанаш а (хандешан цхьалхе, хандешан хІоттаман, цІеран хІоттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежащиний, сказуеминий йуккъехь тире.

Предложенин коьртаза меженаш

Предложенин коьртаза меженаш, церан тайпанаш.

Къастам предложенин коьртаза меже санна. Берта а, бертаза а къастамаш.

Йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна. Кхачам предложенин коьртаза меже санна. Нийса а, лач а кхачамаш.

Латтам предложенин коьртаза меже санна. Латтамын тайпанаш (меттиган, хенан, бахьанин, Іалашонан, даран суьртан, дуьхьалара, бехкаман, бараман).

ЦхьаныхІоттаман предложени

ЦхьаныхІоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш.

ЦхьаныхІоттаман предложенийн а, шинахІоттаман йуьззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш.

ЦхьаныхІоттаман предложенийн тайпанаш: цІеран, билгала-йуьхьан, билгалза-йуьхьан, йукъара-йуьхьан, йуьхьза предложенеш.

Къамелан тайп-тайпанчу стилашкахь цхьаныхІоттаман предложенех пайдаэцар.

Чолхейаьлла цхьалхе предложени. Цхьанатайпанчу меженашца предложенеш

Предложенин цхьанатайпана меженаш, церан билгалонаш, вовшахтосу гІирсаш. Предложенин цхьанатайпанчу меженийн уьйр: хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а. Интонаци, сацаран хьаьркаш.

Цхьанатайпана а, цхьанатайпана боцу а къастамаш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманаш.

Йух-йуха йалочу *а, йа* хуттургашца йозучу цхьанатайпанчу

меженашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хИитторан норманаш.

Шакъаьстинчу меженашца йолу предложенеш

Шакъастар. Шакъаьстинчу меженийн тайпанаш

(шакъаьстина

къастамаш, шакъаьстина йуххедилларш, шакъаьстина латтамаш).

Латтамийн дурсаш.

Тедерзаршца а, йукъайалочу, йукъахИитточу конструкторшца а йолу предложенеш

Тедерзар. Тедерзаран коьрта гIуллакх.

Даьржина а, даржаза а тедерзар.

Йукъайало конструкторш.

Йукъайалочу конструкторшцин тайпанаш, маьIне хъаьжжина, (тешна хилар йа цахилар, тайп-тайпана синхаамаш, хаам хъаьнгара бу, ойланийн рогаьлла а, церан уьйр а, кечйаран кепаш а гойтучу маьIнехъ йукъадало дешнаш).

ЙукъахИитто конструкторш.

Предложенин меженех тера догIуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш.

Йукъайалочу а, йукъахИитточу а конструкторшца, тедерзаршца (даьржина а, даржаза а), айдардешнашца йолу предложенеш хИитторан норманаш.

Йукъайалочу а, йукъахИитточу а конструкторшца, тедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хИитторан норманаш.

Предложенийн синтаксически а, пунктуационни а анализ.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел. Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн дIахIоттам.

Цитаташ. Алар йукъа цитаташ йалоран кепаш. Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хИитторан норманаш; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахъ, цитаташ йалорехъ сацаран хъаьркаш хИитторан норманаш.

9 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн Республিকেхъ нохчийн матто кхочушден гIуллакх.

Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахъ.

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел,

полилог (карладаккхар).

Къамелан гІуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогІар, йешар (карладаккхар).

ЛадогІаран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран кепаш: Іаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, суьрташна, иллюстрацешна, чулацаман суьртана тІе а тевжаш, теме а, тІекаренан хьелашка хьаьжжина, тайп-тайпана коммуникативни хьажам болу барта а, йозанан а аларш кхоллар (цу йукьахь сочиненеш-миниатюралар а).

ЛадогІначу йа йешначу текстан чулацама ма-барра, хоржуш, бацбина схьабийцар.

Къамелан практикехь барта а, йозанан а аларш кхолларехь нохчийн литературин меттан норманаш (орфоэпически, лексически, грамматически, стилистически, орфографически, пунктуационни) ларйар.

Дешаран книгица, лингвистически дошамашца, справочни литературица болх баран кепаш.

Текст

Текстехь къамелан тайп-тайпана функционални-маьІнин тайпанаш цхьаьнадар, цу йукьахь исбаьхьаллин произведенешкахь меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн элементийн цхьаьнайар а.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанех йолчу тексташкахь меттан суртхІотторан гІирсех пайдаэцаран башхаллаш.

Текстан хаамаш хийцар.

Меттан функционални тайпанаш

Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш: буйцу мотт; функционални стилаш: Іилманан (Іилманан-дешаран), публицистикин, гІуллакхан; исбаьхьаллин литературин мотт (карладаккхар, жамІ дар).

ГІуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, къамел даран тайпаналлин хьелаш, къамелан хьесапаш, Іилманан стилаца богІуш болу меттан гІирсаш. Тезисаш, конспект, реферат, рецензи.

Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Исбаьхьаллин меттан коьрта башхаллаш: васт хилар, гайтаран-исбаьхьаллин гІирсех а, ткьа иштта меттан кхечу функционални тайпанийн меттан гІирсех а шуьйра пайдаэцар.

Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин гІирсаш, къамелехь цараш пайдаэцар (метафора, эпитет, дустар, гиперболла, олицетворени).

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци Чолхе предложени

Чолхечу предложених кхетам (карладаккхар). Чолхечу предложенийн тайпанаш.

Чолхечу предложенин дакъойн маънин, дӀахӀоттаман, интонацин цхъаалла.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан хӀоттамах а кхетам.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гӀирсаш.

Предложенин дакъошна йукъахь тайп-тайпана маънин уьйраш йолчу чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш.

Къамелехь чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хӀотторан норманаш; чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хӀитторан норманаш.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Чолхе-карара предложени

Чолхе-карарчу предложенех кхетам. Предложенин коьрта а, тӀетуху а дакъош.

Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а. Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш.

Чолхе-карарчу предложенийн тайпанаш, коьртачу а, тӀетухучу а дакъошна йукъарчу маънин башхаллашка, дӀахӀоттаме, уьйран синтаксически гӀирсашка хъаьжжина.

Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложенеш а грамматически тера йогӀуш хилар.

Къастаман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Кхачаман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Латтабийн тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Хенан тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Бахъанин, Галашонан тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Бехкаман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Даран суьртан, бараман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш.

Чолхе-карара предложени хӀотторан норманаш; коьртачу декъах кхачаман тӀетуху а, латтабийн тӀетуху а предложенеш хуттургаца, хуттурган дешнашца дӀахоттарца чолхе-карара

предложени хІоттор.

Масех тІетухучуьнца йолу чолхе-караара предложенеш.

Чолхе-караарчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хІитторан норманаш.

Чолхе-караарчу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маьІнин йукъаметтигаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехъ пайдаэцар. Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогуш хилар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъойн уьйран гІирсаш: интонаци, сацаран хъаьркаш. Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш дагардаран маьІница. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ цІоьмалг а, цІоьмалгаца тІадам а.

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тІедузаран маьІнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ шитІадам.

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш хенан, дубъалара, бехкаман, тІаьхъалонан маьІнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ тире.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

КОЪРТАЧУ ЙУКЪАРЧУ ДЕШАРАН ТІЕГІАНЕХЪ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМІАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМІАШ

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамІашка кхочу дешаран а, кхетош-кхиоран а гІуллакхийн цхъааллехъ, нохчийн къоман ламасталлин социокультурни, синьобздангаллин мехаллашца, йукъараллехъ тІеэцначу низаман бакъонашца, норманашца догуш а долуш, цул сов, жамІаша ша-шен довзарехъ, ша-шен кхетош-кхиорехъ, ша-шен кхиорехъ адаман чобъара хъелаш кхолларехъ аьтто а бо.

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамІаша гайта деза позитивни мехаллех кхетаран къепен куьйгаллица болх бан

дешархой кийча хилар, цуьнан къепен буха тӀехь а, кхетош-кхиоран гӀуллакхдаран коьрта некъаш кхочушдарехь а гӀуллакхдаран зеделларг совдаккхар, цу йукъахь кху декъахь:

Граждански кхетош-кхиоран:

гражданинан декхарш кхочушдан а, цуьнан бакъонаш тӀеэца а кийча хилар, кхечу адамийн бакъонаш, маршо, бакъдолу хьашташ ларар; доьзалан, дешаран хьукматан, меттигерчу йукъараллин, виначу мехкан, пачхьалкхан дахарехь жигара дакъалацар, цу йукъахь нохчийн маттахь йазийнчу литературин произведенешкахь гайтинчу хьелашца дустарехь дакъалацар а; экстремизман, дискриминацин муьлхха а кеп тӀецаэцар; адаман дахарехь тайп-тайпанчу йукъараллин институташа дечу гӀуллакхах кхетар; коьртачу бакъонех, маршонах, гражданинан декхарех, йукъараллин норманех, нохчийн маттахь йазийнчу литературин произведенешкарчу масаллийн буха тӀехь кхийнчу поликультурни йукъараллехь адамийн вовшашца йолчу йукъаметтигийн бакъонех лаьцна кхетам хилар; цхьаьна тайп-тайпана гӀуллакхаш кхочушдан кийча хилар, вовшех кхета, вовшашна гӀо дан гӀертар; ишколан шайн урхаллехь жигара дакъалацар; гуманитарни гӀуллакхдарехь дакъалаца кийча хилар.

Патриотически кхетош-кхиоран:

Нохчийн Республикин пачхьалкхан матто санна нохчийн матто дечу гӀуллакхах кхетар; нохчийн мотт, истори а, шен мехкан культура а йовза лаам гучубаккхар; нохчийн маттаца, шен Даймехкан кхиамашца, Илманца, исбаьхьаллица, тӀеман хьуьнаршца, халкъан къинхьегаман кхиамашца, (цу йукъахь исбаьхьаллин произведенешкахь гайтинарш а), мехала йукъаметтигаш йолуш хилар; Нохчийн Республикин символш, пачхьалкхан дезденош, исторически а, Iаламан а тӀаьхьало, хIолламаш, тайп-тайпанчу къаьмнийн ламасташ ларар.

Синьовздангаллин кхетош-кхиоран:

гӀиллакх-овздангалла къасточу хьелашкахь овздангаллин мехалла а, норманаш а йовзар; шен леларан, цу йукъахь къамел даран а, шегара даьллачун а, ткъа иштта овздангаллин, бакъонийн норманашка хьаьжжина, кхечу адамийн леларан а, цаьргара даьллачун а мах хадо кийча хилар, диначу хIуманан хин йолчу тӀаьхьалонах кхетар тидаме а оьцуш; йукъараллехь лело ца догӀу гӀуллакхаш адамийн леларан норманашца а, бакъонашца а цхьаьна ца догӀу гӀуллакхаш жигара тӀецаэцар; шен а, йукъараллин а меттиган хьелашкахь адаман маршо а, жопалла а.

Эстетически кхетош-кхиоран:

шен а, кхечу а халкбийн исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепех, ламастех, кхоллараллех кхеташ хилар; исбаьхьаллин эмоцин тIеIаткъамах кхетар; зIенан а, ша-шен гайтаран а гIирсех санна исбаьхьаллин культурин мехаллех кхетар; даймехкан а, дуьненан а исбаьхьаллин мехаллех кхетар; исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепашкахь ша-шен гайтаре гIертар.

Физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, синхаамийн хьал а кхиоран:

шен дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, дахаран мехаллех кхетар; шен могошаллина жобпаллехь хилар а, дахаран могошчу кепана тIехьяжам хилар а (аьхна кхача, гигиенин бакьонаш ларйар, дIанисйина дешаран а, садаIаран а раж; диллина физически жигаралла); тIаьхьенех кхетар, зене марздаларш (спирт малар, цигаьрка озар, наркотикашка марзвалар), физически (а, синIаткъааман а, могошаллина зене йолу кхин тайпа кепаш тIецаэцар; кхерамзаллин бакьонаш ларйар, цу йукьахь ишколан меттан дешаран процессехь интернет-гуонехь кхерамзаллин леларан карадерзарш а; халахетарех а, хийцалуш долчу йукьараллин, хааман, Iаламан хьолех а вола хьуьнар хилар, цу йукьахь шена зеделлачух кхеташ а, кхин дIа йолу Iалашонаш хIиттош а; йемал ца беш, ша а, кхиберш а тIеэца хаар; шен а, кхиболчеран а синхаамийн хьолах кхета хаар, шегара хьал гайтархьама меттан гIирсех нийса пайдаэцар, цу йукьахь нохчийн маттахь йазйинчу литературин произведенешкарчу масалшна тIе а тевжаш; рефлексин карадерзарш кхиор, шегара а, ткьа иштта кхечу стагера а гIалат дала бакьо хилар къобалдар.

Къинхъегаман кхетош-кхиоран:

технологин а, йукьараллин а хьяжаман практикин хьесапаш (доьзалан, ишколан, гIалин, мехкан дозанехь) кхочушдарехь жигара дакъалаца тIехьяжам хилар, цу тайпана гIуллакх дIадоло, план хIотто а, ша кхочушдан а хьуьнар хилар;

корматаллаш а, тайп-тайпана къинхъегам а практикехь Iамо дог дар, цу йукьахь Iамочу предметан хаарех пайдаэцаран а, филологаша, журналисташа, йаздархоша бен болх бовзаран а буха тIехь а; къинхъегаме а, къинхъегаман жамIашка а ларам хилар; шен а, йукьараллин а хьашташ тидаме а оьцуш, кхетарца харжар, дешаран, дахаран хьесапийн шен траектори дIахIоттор; хиндолчух долу шен хьесапаш схьадийца хаар.

Экологин кхетош-кхиоран:

гонахарчу декъехь хьесапаш кхочушдархьама йукьараллин а, Iаламан а Iилманийн декъехь долчу хаарех пайдаэцар, дечун

план хЮоттор, гонахарчарна цунах хила тарлучу тІаьхьалонан мах хадор; экологин проблемех лаьцна шена хетарг хьекъале а, нийса а схьаала хаар;

экологин культурин тІегІа лакхайаккхар, экологин проблемаш

йаккхий хиларх а, уьш къасто некъаш лаха дезарх а кхетар; гонахарчарна зуламе долу дараш жигара тІецаэцар, цу йукъахь экологин проблемаш ойъу литературин прозведенеш йовзарца кхиьнарш а; Іаламна, йукъараллина, технологина йукъахь долчу хьелашкахь гражданина а, хьаштхочо а санна айхьа дан дезачух кхетар; экологин хьажаман практикин гІуллакхдарехь дакъалаца кийча хилар.

Іилманан довзаран мехаллин:

адаман а, Іаламан а, йукъараллин а кхиаран коьртачу низамех, адаман Іаламан а, йукъараллин а гуонаца йолчу уьйрех, меттан кхиаран низамех лаьцначу Іилманан кхетамийн вайн заманан къепеца гІуллакхдарехь кхиар; меттан а, йешаран а культура, йешаран говзалла дуьне довзаран гІирс санна карайерзор; ишколан меттан дешаран башхаллаш лоруш, лехаман гІуллакхдаран коьрта хаарш карадерзор; зеделлачух, диначух, тидамех кхетарна тІехьажама а, шен а, йукъарчу а хьоле кхачаран некъаш кхачама дало гІертар а.

Дешархо йукъараллин а, Іаламан а гуонан хийцалучу хьолех воларан:

йукъараллин зеделларг, коьрта йукъараллин гІуллакхаш, йукъараллехь леларан бакьонаш, норманаш, йукъарлонашкахь а, тобанашкахь а йукъараллин дахаран кепаш дешархоша карайерзор, корматаллин гІуллакхдарца, ткъа иштта добзал а, кхечу культурин гуонера нахаца йукъараллин зІе хиларан гурашкахь вовшахтоьхна тобанаш а йукъа а лоцуш; билггал доцчу хьелашкахь зІе хиларан хьашт, кхечеран хаарш а, царна зеделларг а тІеэца кийча хилар; практически гІуллакхдарца шена хууш долчун тІегІа лакхадаккхарехь билггал доцчу хьелашкахь даран хьашт хилар, цу йукъахь кхечу нахах Іама хаар а, цхьаьна гІуллакхдарехь кхечарна зеделлачух девза гІуллакхаш, карадерзарш, керла хаарш тІеэца хаар а; объектех, хиламех лаьцна гипотезаш, цу йукъахь хьалха бевзаш цахилларш а, кхетамаш, ойла кепе йалоран, васташ цхьаьнадалоран говзалла а, керла хаарш а кхио оьшуш хилар а; шен хаарш къен хиларх кхетар, шен кхиаран хьесап хЮоттор; коьртачу кхетамех, терминех, кхиаран концепцин декъехь шена хетачух пайдаэца хаар, экономикаин, йукъараллин, Іаламан вовшашца йолу уьйр гучуйаккха а, талла а хаар, гонахарчунна Іаткъам бар, Іалашонашка кхачар, кхайкхамаш а, хила тарлун йаккхий тІаьхьалонаш а эшор тидаме а оьцуш, ша дечун мах

хадо хаар;

книгаш йешарехъ, къамел дарехъ, дахарехъ зеделлачунна тЕ а тевжаш, Іаткъамечу хьолах кхета, хуьлучу хийцамиьн, церан тІаьхьалонийн мах хадо; Іаткъамечу хьолан мах хадо, тЕэцна сацамаш, дараш нисдан; кхераман, тІаьхьалонан мах хадо а, кепе йало а, зеделларг кхио, хІоьттинчу хьолехъ диканиг лаха хаа; кхиаман гаранти йоцуш, гІуллакх дан кийча хила хьуьнар хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМІАШ

1. Дешаран универсальни довзаран дараш карадерзор

Коьрта маьІнин дараш:

меттан дакъойн, меттан хиламиьн, процессийн ладаме билгалонаш гучуйаха а, билгалйаха а;

меттан дакъош (хиламаш) тайпанашка дІасадекъаран ладаме билгало, жамІдарна а, дустарна а бахъанаш, кхочушйечу анализан критереш къасто; ладамечу билгалоне хьаьжжина, меттан дакъош тайпанашка дІасадекъа;

низаме хьаьжжина дерг а, цхьаьнацадогІург а къасточу факташкахъ, хаамашкахъ, тидамашкахъ гучудаккха; низаме хьаьжжина дерг а, цхьаьнацадогІург а гучудаккхаран критереш йала;

хІоттийна дешаран декхар кхочушдарна оьшучу текстан хааман къоьлла гучуйаккха;

меттан процессаш Іаморехъ бахъанин-тІаьхьалонан уьйраш гучуйаха; дедукцин а, индукцин а ойланаш сацарх, тера йогІу ойланаш сацарх пайдаэцарца жамІаш дан; уьйрех лаьцна гипотезаш кепе йало;

текстийн тайп-тайпанчу кепашца, меттан тайп-тайпанчу дакъошца болх барехъ дешаран хьесап кхочушдаран кеп шен лаамехъ харжа, кхочушдаран вариантш йустуш а, гІолехъ вариант хоржуш а, ша билгалйина критереш тидаме оьцуш а.

Коьрта лехаман дараш:

хаттарех пайдаэца мотт Іаморехъ хааран лехаман гІирсах санна;

хьолан бакъ долчун а, лууш долчун а йукъара цхьаьнацадогІург гойту хаттарш кепе дало а, долуш дерг а, лобхуш дерг а шен лаамехъ дІахІотто а;

шена хетарг а, кхечарна хетарг а бакъ хиларх лаьцна гипотеза кхолла, шена хетарг а, оила а тІечІагІйан;

дарийн алгоритм хІотто, дешаран хьесап кхочушдарехъ цунах пайдаэца;

меттан дакъойн, процессийн, бахъанин-тӀаьхъалонан уьйрийн, объектийн вовшашца йозуш хиларан башхаллаш дӀахӀитторехь ша хӀоттийнчу планаца жима таллам бан;

лингвистически таллам (эксперимент) барехь схъаэцначу хааман мегаш хиларан а, бакъхиларан а мах хадор; биначу тидаме, талламе хъаьжжина, жамӀаш ша кепе дало; схъаэцна жамӀаш бакъхиларан мах хадоран гӀирсаш караберзо;

процессийн, хиламийн кхин дӀа хила тарлуш долу кхиар а, тера догӀучу хъелашкахь церан тӀаьхалонаш а билгалйаха, ткъа иштта керлачу хъелашкахь а, контексташкахь а церан кхиарах лаьцна шайна хетарг ала.

Хаамца болх бар:

деллачу дешаран хьесапе а, йалийнчу критерешка а хъаьжжина, хаамаш лахарехь а, схъакъасторехь а тайп-тайпанчу кепех, гӀирсех, жоп дехарх пайдаэца;

тексташкахь, таблицашкахь, схемашкахь белла хаам схъакъасто, талла, къепе бало, хааман кхетам бала, цуьнан жамӀ дан;

чулацамехь болу хаам бакъ хиларе а, мегаш хиларе а хъаьжжина, текстан мах хадорхъама а, дешаран хьесапаш кхочушдаран Ӏалашонца оьшучу хаамах кхетархъама а ладогӀаран а, йешаран а тайп-тайпанчу кепех пайдаэца;

хӀиттийнчу Ӏалашонашка хъаьжжина, цхъана йа масех хьостанера хаамаш схъаэцархъама, жамӀдархъама, къепе балорхъама маьӀнин йешарх пайдаэца;

тайп-тайпанчу хаамийн хьостанашкара тера догӀу тӀечӀагӀдарш каро (цхъа ойла, верси бакъйеш йа харцйеш йолу);

хаам луш йолу уггар гӀолехь кеп (текст, презентаци, таблица, схема) ша схъахаржа а, кхочушден хьесапаш, коммуникативни хӀоттаме хъаьжжина, чолхе йоцчу схемашца, диаграммашца, кхечу графикаца, церан вовшех йозуш хиларца гайта а;

хъехархочо йеллачу йа ша хӀоттийнчу критерешца хааман тешаме хиларан мах хадор;

хаамаш къепе бало а, эвсараллица дагахь латто а.

2. Дешаран универсальни коммуникативни дараш карадерзор

ТӀекаре:

тӀекарена хъелашка, Ӏалашонашка хъаьжжина, хетарг кхолла а, цунах кхета а, эмоцеш гайта; диалогашкахь а, дискуссешкахь а, барта монологически къамелехь а, йозанан тексташкахь а ша (шена хетарг) гайта;

тӀекарена ишарш йаран (дешнашца боцу) гӀирсаш бовза, йукъараллин хъаьркийн маьӀнех кхета;

къовсаме хъелаш кхолладаларан бахъанаш довза, къовсамаш малбан, дагадовла;

кхечеран дагахъ долчух кхета, къамелхочуьнца лараме хила, хъайн дуьхъалонаш оздачу кепе йерзо;

диалог/дискусси дIаихъарехъ йийцаре йиллинчу темица догIу хаттарш дала а, хъесап кхочушдарна а, дика лаарца йолчу тIекаренна тIетарна а тIехъажийна йолу ойланаш ала а;

шена хетарг диалоган кхечу декъашхошна хетачунна дуьхъалхIотто, башхаллаш а, позицийн тера хилар а гучудаккха;

йиначу меттан анализан, кхочушйинчу лингвистически експериментан, талларан, проектан жамIаш нахана гуш-хезаш довзийта;

презентацин Iалашо а, аудиторин башхаллаш а лоруш, къамел даран барам ша харжа, цуьнга хъабжжина, иллюстрацин материалах пайдаэцарца барта а, йозанан а тексташ хIитто.

Цхъаьна гIуллакхар:

билггал йолу проблема кхочушйарехъ тобанца а, ша а бен болх гIолехъ хиларх кхета а, цунах пайдаэца а, йуьхъарлаьцна Iалашо кхочушйарехъ вовшашца зIе хиларан тобанан кепех пайдаэцар оьшуш хилар билгалдаккха;

цхъаьна гIуллакхаран Iалашо йуьхъарлаца, цу Iалашоне кхача цхъаьна дараш хIитто: гIуллакх дIасадекъа, барт бан, цхъаьна бечу белхан процесс а, жамI а дийцаре дан; масех адамна хетачун жамI дан, куьйгалла дан, тIедиллар кхочушдан, муьтIахъ хила кийча хилар гучудаккха;

цхъаьна бен болх вовшахтохаран план хIотто, шен гIуллакх къасто (вовшашца зIе хиларан массо а декъашхочунна бакъахъа хетарг а, церан таронаш а лоруш), тобанан декъашхошна йукъахъ хъесапаш дIасадекъа, белхан тобанийн кепашкахъ дакъалаца (дийцаре диллар, вовшех дагавалар, «хъен штурм», кхийерш а);

белхан шен дакъа кхочушдан, оцу декъехъ лакхарчу жамIашка кхача, тобанан кхечу декъашхойн дарашца шен дарийн уьйр хилийта;

йукъарчу балха тIехъ ша дакъалацаран эвсараллин мах хадо вовшашца зIе хиларан декъашхоша шаьш хIиттийнчу критерешца; жамIаш йуьхъанцарчу хъесапца а, тобанан хIора декъашхочун цу жамIашка кхачоран гIуллакхца а дуста, жобпаллин гуо дIасабекъа а, тобанна хъалха отчет йала кийча хила а.

3. Дешаран универсальни регулятивни дараш карадерзор

Ша-шен вовшахтохар:

дешаран а, дахаран а хъелашкахъ кхочушйен проблемаш

гучуйаха;

сацам баран тайп-тайпана некъаш довза (ша цхъамма, тобанехъ сацам бар, тобано сацам бар);

хъесап кхочушдаран алгоритм (йа цуънан дакъа) ша хЮтто, болчу гИрсашка а, шен таронашка а хъаьжжина, дешаран хъесап кхочушдаран кеп къасто, сацаман йелла вариантaш тЕчIагIйан;

дарийн план ша хЮтто, иза кхочушйарехъ оьшу нисдарш йукъадало;

шена хетарг къасто а, шен сацамах жобпалла тЕэца а.

Ша-шен таллар:

ша-шен талларан (цу йукъахъ къамелан а), ша-шен догдаийтаран, рефлексин тайп-тайпана кепаш карайерзо;

дешаран хьолан нийса мах хадо а, иза хийцаран план йало а;

дешаран хъесап кхочушдарехъ хила тарлуш йолу халонаш ган а, хийцалучу хьелашна адаптаци йан а;

гЮллакхдаран жамIашка кхачаран (цакхачаран) бахъанех кхето; коммуникативни аьтто цахиларан бахъанех кхета а, уьш ца хилийта хаа а, карадерзийнчу къамелан зеделлачун мах хадо, тЕкаренан Iалашонашка а, хьелашка а хъаьжжина, шен къамел нисдан а; тЕкаренан Iалашонан а, хьелийн а жамI цхъаьнадаран мах хадо.

Синхаамийн интеллект:

шен а, кхечеран а синхаамаш тЕхъ урхалла даран хьуьнар кхио;

синхаамаш хиларан бахъанаш гучудаха а, талла а; кхечу стеган дагахъ долчух а, цуънан бахъанех а кхета, къамелан хьал а толлуш; шен синхаамаш гайтаран кеп нисйан.

Ша а, кхиберш а тЕэцар:

кхечу стагах а, цунна хетачух а кхеташ хила; ша а, кхиберг а гIалатвала бакъо йолуш хиларх кхета;

ша а, кхиберш а, йемал ца беш, тЕэцар; цIеначу дагара хила; гонахарчу дерригенна а Iуналла дан йиш цахиларх кхета.

ПРЕДМЕТАН ЖАМIАШ

5 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьолах а, исбаьхьаллех а кхеташ хила, цунна тешалла деш долу масалш дало.

Лингвистикин коьрта дакъош, меттан а, къамелан а коьрта дакъош довза (аз, морфема, дош, дешнийн цхъаьнакхетар, предложени).

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а къамелан, монологан а, диалоган а йукъара башхаллаш билгалйаха; хІора дийнан дахарехъ а, дешарна тІехъажийна долу хъесапаш кхочушдарехъ а къамелан гІуллакхдаран тайпанийн башхаллаш тидаме эца.

Дахарехъ биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаъхъаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тІехъ барамехъ 5 предложенел кІезиг доцу барта монологически аларш хІитто.

Лингвистически теманашна йолчу диалогехъ а (Іамийнчун барамехъ), дахарехъ биначу тидамийн буха тІехъ йолчу диалогехъ/полилогехъ а дакъалаца (барамехъ 3 репликел кІезиг йоцуш).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маЪІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаъхъаллин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Іаморан, лехаман.

Барамехъ 90 дашал кІезиг йоцу йешна йа ладогІна текст барта схъайийца.

Барамехъ 140 дашал кІезиг йоцчу ладогІначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маЪІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаъхъаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехъ а текстан тема а, коърта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жобпаш дала а; йозанан кепехъ йуьхъанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехъ йуьхъанцарчу текстан барам 90 дашал кІезиг хила ца беа; дацдинчу схъадийцарехъ – 95 дашал кІезиг хила ца беа).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехъ вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 80 – 90 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 10 – 15 дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хъалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийнчу 80 – 90 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехъ диктант йазйеш а; тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэца хаа; барта къамелехъ а, йозанехъ а къамелан оздангалла ларйан.

Текст

Текстан коърта билгалонаш йовза; текст композиционни-маЪІнин дакъошка (абзацашка) йекъа; текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гІирсаш (дешан кепаш, цхъанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххыйн цІерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза; шен текст

(барта а, йозанан а) кхолларехь оцу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маьӀнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан башхалонаш билгалйаха, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта ойла, предложенийн грамматически уьйр, маьӀнин цхьаалла, гӀеххьа йуьзна хилар) йогӀуш хиларе хьабжжина а; къамелан функционални-маьӀнин тайпанан текст хиларе хьабжжина а.

Текст кхолларан практикехь (Ӏамийнчун барамехь) текстан коьртачу билгалонех а, къамелан функционални-маьӀнийн башхаллех а, меттан функционални тайп-тайпаналлех а долчу хаарех пайдаэца.

Текст кхолларан практикехь текстан (дийцар) коьрта билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тӀе а тевжаш, тексташ-дийцарш кхолла; чулацаман суьртана тӀе а тевжаш, тексташ кхолла; (цу йукьахь барамехь 3 йа цул сов предложенел кӀезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш а; барамехь 60 дашал кӀезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш а).

Кеп талхийна текст йухаметтахӀотто; йуьхьанцарчу текстана тӀе а тевжаш, йухаметтахӀоттийна текст нисйан.

ЛадоьгӀначу а, йешначу а Ӏилманан-дешаран, исбаьхьаллин, Ӏилманан-кхетаме йолчу текстийн хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: план хӀотто (цхьалхе, чолхе) кхин дӀа а текстан чулацам барта а, йозанан кепехь а йухаметтахӀотторан Ӏалашонца; текстан чулацам, цу йукьахь дийцархочун йуьхь хуьйцуш а, схьабийца; тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схьахаржа а, цу йукьахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, дешаран гӀуллакхдарехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам кхачаме балоран Ӏалашонца тайан (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьӀнин анализ – маьӀнин цхьаалла, дозуш хилар, хаамаш хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Буйьцучу меттан, функционални стилийн, исбаьхьаллин литературин меттан башхаллех лаьцна йукьара кхетам хила.

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Аьзнийн башхалонаш билгалйаха; озана а, элпана йукьарчу башхаллех кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха.

Зевне а, кьора а мукъаза аьзнаш, деха а, доца а мукъа аьзнаш хазарехь къасто а, нийса дIаала а.

Дешнаш дешдакъошка декъа а, уьш нийса дIаала а. Оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш аларехь нохчийн меттан аьзнийн къепено а, интонацино а тIеIаткъам барца кхоллалуш йолу акцент дIайаккха.

Барта а, йозанца а дешан фонетически къастам бан.

Дешнаш аларан а, нийсайаздаран а практикехь фонетикех, графикех,
орфоэпех долчу хаарех пайдаэца.

Орфографи

Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукъахь ду **й** элпан а, къасторан **ь, ъ** хьаьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а).

Лексикологи

Дешан лексически маьIна къасто.

Къамелехь цхьа маьIна долчу а, дукха маьIнаш долчу а дешнех нийсачу а, тIедеанчу а маьIнехь пайдаэца.

Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза.

Лексически дошамех пайдаэца хаа (маьIнин дошамах, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамех).

Цена нохчийн а, тIеэцна а дешнаш довза.

Къамелехь дешнех, церан лексически цхьаьнадар тидаме а оьцуш, пайдаэца,

.

Фразеологи

Фразеологизмаш йовза. Фразеологизмийн маьIна дийца, уьш синонимашца а, йукъарчу дешнийн цхьаьнакхетаршца а хийца.

Къамелехь фразеологически карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо, тIекаренан хьелаш тидаме а оьцуш.

Дешнийн лексически анализ йан (Iамийнчун барамехь).

Дешан хIоттам а, дошкхолладалар а

Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.

Цхьанаораман (гергара) дешнаш харжа а, къасто а.

Дешнийн кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь хийцалуш долу аьзнаш каро.

Схьадевлла а, схьадовлаза а долчу дешнийн лардаш къасто.

Дошкхолладаларан коьрта кепаш, дешнийн кхолладаларан зIенаш къасто.

Дешхьалхенан а, суффиксан а гIоьнца а, ткъа иштта лардаш вовшахкхетарца а дешнаш кхолла.

Дешнийн морфемни анализ йан.
Чолхе дацдина дешнаш нийса дӀаала а, царах нийса пайдаэца а.

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза.

Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа.

Дешнийн лексико-грамматически тайпанех санна къамелан дакъойх, дешан грамматически маӀнех, нохчийн маттахь дешарна тӀехъажийна хьесапаш кхочушдарна леринчу къамелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца.

Къамел дарехь а, тайп-тайпана меттан анализ кхочушӀарехь а морфологех долчу хаарех пайдаэца.

Цердош

Цердош къамелан дакъа санна довза, йукъарчу маӀне а, хаттаре а хьаьжжина; цуьнан грамматически билгалонаш, синтаксически гӀуллакх къасто; къамелехь цо дечу гӀуллакхах кхето.

Цердешнийн дукхаллин терахьан кепаш нийса кхолла а, къамелехь царах пайдаэца а. Долахь а, йукъара а цердешнаш къасто а, къамелехь царах нийса пайдаэца а.

Цердешнийн грамматически классаш йовза.

1-, 2-, 3-, 4-чуй легарехь долчу цердешнийн оьшучу дожаран кеп нийса кхолла а, къамелехь цунах пайдаэца а.

Цердешнийн нийсайаздаран норманаш (цу йукъахь цердешнашца *ца* нийсайаздаран норма а) ларӀан.

Цердешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дубстича, нохчийн маттахь цердешнийн башхаллех кхета.

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуац

Синтаксисан дакъош довза (дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а); предложенера дешнийн цхьаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетарийн тайпанаш довза (цӀеран, хандешан); дешнийн цхьаьнакхетаршна а, цхьалхечу предложенешна а синтаксически анализ йан; чолхечу предложенешна пунктуационни анализ йан (Ӏамийнчун барамехь); тайп-тайпана меттан анализ кхочушӀарехь а, къамел дарехь а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.

Чолхейовлаза йолу цхьалхе предложенеш йовза; цхьанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхьалхе предложенеш, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долу а, тӀедерзарца йолу а предложенеш а чулоцуш; аларан Ӏалашоне хьаьжжина (дийцаран, тӀедожоран, хаттаран), эмоцин билгалоне хьаьжжина (айдаран, айдаран йоцу), грамматически лардийн масалле

хъабжжина (цхъалхе, чолхе), коьртаза меженаш хиларе хъабжжина (йаьржина, йаржаза), предложенеш йовза; предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (Iамийнчун барамехь).

Диалогически а, монологически а къамелехь, кехат тIехь, дIакхайкхорехь, и.д.кх. тIедерзарх пайдаэца. Предложенехь тIедерзар а, подлежащи а вовшах къасто. Сацаран хъаьркаш хIитторах кхето.

тIедерзарца, цхъанатайпанчу меженашца, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь; ма-дарра къамелаца йолчу предложенешкахь; хуттургаш йолчу а, хуттургаш йоцчу а уьйраца дозуш долчу дакъойх лаьттачу чолхечу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хIитторан пунктуационни норманаш йозанехь ларйан; йозанехь диалог кечйан.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синъобздангалле кхачоран гIирс а санна нохчийн матто дечу гIуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Нохчийн литературин маттах лаьцна кхетам хила.

Мотт а, къамел а

Дахарехь биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тIехь барамехь 6 предложенел кIезиг доцу барта монологически аларш хIитто (монолог-суртхIоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар); лингвистически темина болчу хаамца къамел дан. Барамехь 4 репликел кIезиг йоцчу диалогехь (гIуллакх дан дагадаийтар, вовших дагабовлар) дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара. Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Iаморан, лехаман.

Барамехь 100 дашал кIезиг йоцу ладогIна йа йешна текст барта схъайийца.

Барамехь 160 дашал кIезиг йоцчу ладогIначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догIу хаттарш хIитто а, царна жобпаш дала а; барта къамелехь а, йозанан кепехь къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн йешначу Илманан-

дешаран, исбаъхъаллин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехъ йуъхъанцарчу текстан барам барам 130 дашал кIезиг хила ца беза; дацдинчу схъадийцарехъ – 135 дашал кIезиг хила ца беза).

Къамелан хъелашка хъаъжжина, лексически гIирсаш къасто; шен а, кхечун а къамелан мах хадо, нийсачу а, догIуш долчу а, исбаъхъаллин а дешнех пайдаэцаре терра; маъIнийн дошамех пайдаэца.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 90 – 100 дешан барам болу текст тIера схъайазйеш а; 15 – 20 дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хъалха Iамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хIоттийначу 90 – 100 дешан барам болчу йозучу текстан буха тIехъ диктант йазйеш а; барта къамелехъ а, йозанехъ а къамелан оздангалла ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуънан коьртачу билгалонашца йогIуш; иза къамелан функционални-маъIнин тайпа хиларе хъаъжжина.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъIнин тайпанийн текстийн башхалонаш билгалйаха; къамелан тайпа санна суртхIотторан башхалонаш билгалйаха (адаман куьцан, хIусаман, Iаламан, меттиган, даран суртхIоттор).

Текстехъ предложенеш вовшахтосу гIирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу кепийн анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а къамелан функционални-маъIнин тайпанех долчу хаарех пайдаэца; шен текст кхолларехъ текстан коьртачу билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуънан композиционни башхаллийн маъIнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Къамелан тайп-тайпана функционални-маъIнин тайпанийн тексташ кхолла (дийцар, адаман куьцан, хIусаман, Iаламан, меттиган, даран суртхIоттор), книгаш йешарехъ, дахарехъ зеделлачунна, исбаъхъаллин кхоллараллина тIе а тевжаш (цу йукъахъ барамехъ 5 йа цул сов предложенел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюрараш а; сочиненин функционални тайпанца а, жанраца а, темин башхаллица а йогIуш, барамехъ 80 дашал кIезиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш а).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин дIа текстан чулацам барта а, йозанан а кепехъ йухаметтахIотторан Iалашонца йешначу текстан план хIотто (цхъалхе, чолхе; цIеран, хаттаран); ладобгIначу а, йешначу а текстехъ коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахъ лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схъахаржа а, дешаран гIуллакхдарехъ цунах пайдаэца а.

Йеллачу темина презентацин кепехъ хаам схъагайта.

ЛадобгIначу йа йешначу Iилманан-дешаран текстан чулацам

таблицин, схемин кепехь схъагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схъагайта.

Вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш йовзарна те а тевжаш, шен тексташ тайан.

Меттан функционални тайпанаш

Къамелан гуллакхан стилан, къамелан Илманан стилан башхалонаш билгалйаха; Илманан хаам а, дошаман статья а хотторан лехамаш бийца; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанех йолчу тексташна анализ йан (дийцар, дахьедар, расписка; дошаман статья, Илманан хаам).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а гуллакхан, Илманан стилех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза. Къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа. Коьрта къамелан дакъош а, церан кепаш а йовза.

Билгалдош

Билгалдешан йукъара грамматически маъна, морфологически билгалонаш, синтаксически гуллакх къасто; къамелехь цо дечу гуллакхах кхето; маъне а, грамматически билгалонашка хъаьжжина, билгалдешан мухаллин, йукъаметтигаллин тайпанаш къасто.

Цхьаллин а, дукхаллин а терахьехь долчу билгалдешнийн дожарийн чаккхенаш нийса ала а, йазйан а. Йеллачу морфологически билгалонашка хъаьжжина, билгалдешнаш тайпанашка декъа.

Мухаллин билгалдешнийн даржаш нийса кхолла.

Билгалдешнаш терахьашца а, классашца а хийца.

1-, 2-чуй легарехь долчу билгалдешнийн оьшуш йолу дожаран кеп, контекстаца хила ма-йеззара, нийса кхолла а, къамелехь цунах пайдаэца а.

Билгалдешнийн дошкхолладаларан норманаш, билгалдешнийн аларан норманаш ларйан.

Билгалдешнашна морфологически къастам бан.

Терахьдош

Терахьдешан йукъара грамматически маъна,

морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто. Масаллин маъІна долчу кхечу къамелан дакъойн дешнех терахъдешнаш къасто. Масаллин а, дакъойн а терахъдешнаш нийса ала а, йаздан а; къамелехъ царах тайп-тайпанчу дожарийн кепехъ пайдаэца. Роѓаллин а, гулдаран а терахъдешнех къамелехъ нийса пайдаэца.

ХІоттаме хъаьжжина, терахъдешнийн тайпанаш къасто.

Терахъдешнаш легадан хаа а, церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн башхаллаш билгалйаха а; Іилманан тексташкахъ, гІуллакхан къамелехъ терахъдешнех пайдаэцаран башхаллаш, къамелехъ цара дечу гІуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Терахъдешнийн нийсайаздаран норманаш ларйан.

Терахъдешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дустича, нохчийн маттахъ терахъдешан башхаллех кхета.

Церметдош

Церметдешнаш довза; йукъара грамматически маъІна къасто; цІерметдешнийн тайпанаш къасто; цІерметдешнаш легадан хаа; церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн, къамелехъ цара дечу гІуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Йеллачу морфологически билгалонашка хъаьжжина, цІерметдешнаш тайпанашка декъа.

ЦІерниг а, лач а дожаршкахъ йаххьийн цІерметдешнийн масалш дало. Предложенешкахъ дацаран а, къастамза а цІерметдешнех пайдаэца.

ЦІерметдешнашна морфологически къастам бан.

Литературин меттан стилаш а, нийсайаздаран норманаш а ларйеш, предложенешкахъ цІерметдешнех пайдаэца хаа.

Хандош

Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто; къамелехъ цо дечу гІуллакхах кхето.

Хандешан инфинитиван (билгалзачу кепан) грамматически билгалонаш йийца, цуьнан лард схъакъасто.

Грамматически билгалонашка а, маъІне а хъаьжжина, карарчу, йаханчу, йоѓучу хенан хандешнаш къасто. Карарчу хенан хандешнийн нийсайаздаран норманаш ларйан; йаханчу хенан кепаш нийса кхолла а, йазйан а. Йоѓучу хенан кепаш нийса кхолла а, йазйан а.

Хандешан цхъаллин а, дукхазаллин а кепаш къасто.

Терахъашца а, классан гайтамашца а хийцалуш долчу хандешнех предложенешкахъ пайдаэца.

Хандешнашна морфологически къастам бан (Іамийнчун

барамехъ).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кхуьуш болчу хиламах санна маттах кхетам хила. Къоман меттан а, культурин а, историн а уьйрах кхета (масалш дало).

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме литература йешаран буха тӀехь барамехъ 7 предложенел кӀезиг доцу барта монологически аларш хӀитто (монолог-суртхӀоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Ӏамийнчун барамехъ), дахарехъ биначу тидамийн буха тӀехь йолчу теманашна а барамехъ 5 репликел кӀезиг йоцчу диалогехъ дакъалаца.

Диалоган тайп-тайпана кепаш карайерзо: диалог – хаамах жоп дехар, диалог – хаам бар.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьӀнин тайпанийн публицистикин тексташка ладогӀаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, Ӏаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехъ 110 дашал кӀезиг йоцу ладогӀна йа йешна текст барта схьайийца хаа.

Барамехъ 190 дашал кӀезиг йоцчу ладогӀначу а, йешначу а публицистикин текстийн (ойлайар-тӀечӀагӀдар, ойлайар-кхетор, ойлайар-дийцар) чулацамах кхета: барта а, йозанехъ а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догӀу хаттарш хӀитто а, царна жобпаш дала а; барта а, йозанан кепехъ а ладогӀначу публицистикин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а, хоржуш а бовзийта (ма-дарра схьадийцарехъ йуьхьанцарчу текстан барам 170 дашал кӀезиг хила ца беза; дацдинчу а, харжаман а схьадийцарехъ – 180 дашал кӀезиг хила ца беза).

Ӏалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гӀирсаш нийса къасто.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 100 – 110 дешан барам болу текст тӀера схьайазйеш а; 20 – 25 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Ӏамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хӀоттийначу 100 – 110 дешан барам болчу йозучу текстан буха тӀехь диктант йазйеш а; йозанехъ къамелан озьдангаллин бакьонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогӀуш; текстан дӀахӀоттам а, абзацашка йекъаран башхаллаш а, текстера меттан суртхӀотторан гӀирсаш а гучубаха.

Текстан маӀнин а, цуьнан композиционни башхаллийн а анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан предложенийн, дакъойн уьйран лексически а, грамматически а гӀирсаш гучубаха.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхоллараллина тӀе а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функциональни-маӀнин тайпанийн тексташ кхолла (цу йукъахь барамехь 6 йа цул сов предложенел кӀезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогӀуш, барамехь 120 дашал кӀезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин дӀа текстан чулацам барта а, йозанан а кепехь йухаметтахӀотторан Ӏалашонца йешначу текстан план хӀотто (цхьалхе, чолхе; цӀеран, хаттаран, тезисан); текстехь коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; дийцархочун йуьхь хуьйцуш, текстан чулацам схьабийца; текстан хаамаш хийцаран кепех пайдаэца; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа а, дешаран гӀуллакхехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Тексташ тайан: йуьхьанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхьал хӀитто; вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш хаарна тӀе а тевжаш, шен тексташ, церан чулацам а, кепаш а кхачаме йалоран Ӏалашонца, тайан.

Меттан функциональни тайпанаш

Меттан функциональни тайпанийн башхалонаш билгалйаха: буьйцу мотт а, функциональни стилаш а (Илманан, публицистикин, гӀуллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стилан а (цу йукъахь пайдаэцаран гуо а, функцеш а), публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртхӀотторан гӀирсех пайдаэцаран а, публицистикин стилехь тексташ хӀитторан норманийн а башхаллаш, жанрийн башхаллаш (интервью, репортаж, йоза) билгалйаха.

Интервьюн, репортажан, йозанан жанрехь публицистикин стилан тексташ кхолла; гӀуллакхан кехаташ кечдан.

Публицистикин стилан тексташ хӀитторан норманаш хаа.

ГӀуллакхан стилан башхаллаш билгалйаха (цу йукъахь пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а меттан функционални тайпанех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла

Кобрта а, гУллакхан а къамелан дакъойн дешнаш къасто, Хандешан йукъара грамматически маЪна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто.

Кобртачу къамелан дакъойн дешнийн морфологически анализ йан.

Хандош

Хандош къамелан дакъа санна билгалдаккха, шен маЪне а, грамматически билгалонашка а хъаьжжина; цуьнан синтаксически гУллакх къасто.

Хандешан спряженеш билгалйаха, хандешнаш спряженешца хийца хаа.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш довза.

Билгала, бехкаман, лааран, тЕдоджоран саттамашкахь долу хандешнаш каро а, билгалдаха а, къамелехь царах нийса пайдаэца а; тЕдоджоран саттамехь хандашца долу аларш интонацица нийса кечдан.

Хандешан латгамийн а, хаттаран а кепаш къасто хаа; оьрсийн маттаца дубстича, нохчийн маттахь хандешан башхаллех кхета.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (*ца, ма*) нийсайаздаран бакьонах пайдаэца.

Хандешнашна морфологически къастам бан.

Причасти

Хандешан кепан санна причастин башхалонаш билгалйаха. Причастехь хандешан а, билгалдешан а билгалонаш къасто.

Причастеш легайан. Карарчу а, йаханчу а, йогУчу а хенан причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйаран а, причастешца *ца* нийсайаздаран а бакьонех пайдаэца.

Лааме а, лаамаза а причастеш къасто а, къамелехь царах пайдаэца хаа а.

Причастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Причасти дозуш долу дош а долуш, дешнийн цхъаьнакхетарш хИтто. Причастин карчамаш кхолла. Причастин карчамца йолчу предложенешкахь нийса сацаран хъаьркаш хИтто.

Причастин карчамашца йолу предложенеш нийсайазйаран карадерзарш кхачаме дало. Предложенехь причастин гУллакх

къасто.

Дешнийн цхъаьнакхетаршкахь (*прич.* + *цIерд.*) бартбаран уьйр нийса къасто.

Деепричасти

Хандешан кепан санна деепричастин башхалонаш билгалйаха. Деепричастехь хандешан а, куцдешан а билгалонаш къасто. Карарчу а, йаханчу а, йогучу а хенан деепричастеш кхолла.

Къамелехь йогуцохь деепричастех пайдаэца.

Деепричастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Деепричастин карчам кхолла. Предложенехь деепричастин гуллакх къасто. Деепричастин карчамехь коьрта дош, деепричастих дозуш долу дешнаш схъакъасто, ткъа иштта деепричастин карчам шех бозуш долу хандош схъалаха; деепричастех къамелехь пайдаэца.

Деепричастешца а, деепричастин карчамашца а предложенеш нийса хIитто.

Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахь нийса сацаран хъаьркаш хIитто.

Деепричастешца *ца* дакъалг нийсайаздаран бакъонах пайдаэца.

Масдар

Масдар хандешан кеп санна билгалдаккха, шен маьIне а, грамматически билгалонашка хъаьжжина; цуьнан синтаксически гуллакх къасто.

Предложенешкахь масдарех нийса пайдаэца хаа. Масдаран дожарийн кепаш нийсайазйар кхачаме йало.

Къамелан тайп-тайпанчу кепашка а, стилашка а хъаьжжина, дозучу къамелехь масдаран карчамех пайдаэца.

Масдаран карчамца йолчу предложенехь нийса сацаран хъаьркаш хIитто.

Масдарца *ца* нийсайаздаран бакъонах пайдаэца.

Куцдош

Къамелехь куцдешнаш довза. Куцдешнийн йукъара грамматически маьIна къасто; маьIне хъаьжжина, куцдешнийн тайпанаш къасто; куцдешнаш кхолладаларан, церан синтаксически билгалонийн, къамелехь цо дечу гуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Куцдешнийн даржаш кхолладаларан, куцдешнаш аларан норманаш ларйан.

Куцдешнашна морфологически къастам бан.

Куцдешнаш цхъаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздаран бакъонех пайдаэца.

Гуллакхан кьамелан дакъош

Гуллакхан кьамелан дакъойн йукъара билгалонаш йийца; коьрта кьамелан дакъойх уьш кьаьсташ хиларх кхето.

ДештӀаьхье

Кьамелехь дештӀаьхьенех пайдаэца, тайп-тайпанчу дожаршкахь долчу цӀердешнашца а, цӀерметдешнашца а цхьаьнайогӀуш.

МаӀне хьаьжжина, дештӀаьхьенийн тайпанаш билгалдаха. ДештӀаьхьенаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Хуттург

Гуллакхан кьамелан декъан санна хуттурган башхалонаш билгалйаха; маӀне, хӀоттаме хьаьжжина, хуттургийн тайпанаш билгалдаха; предложенин цхьанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосу гӀирсаш санна текстехь цо ден гуллакх довзийта.

Кьамелехь хуттургех пайдаэца, церан маӀне а, стилистикин башхаллашка а хьаьжжина; хуттургаш нийсайазйаран, хуттургашца йолчу чолхечу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хӀитторан, **а, йа** хуттургашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хӀитторан норманаш ларйан.

Хуттургех-синонимех пайдаэца.

Хуттургийн морфологически анализ йан, оцу хаарех кьамелехь пайдаэца.

Дакьалг

Гуллакхан кьамелан декъан санна дакъалган башхалонаш билгалйаха; маӀне хьаьжжина, дакъалгийн тайпанаш билгалдаха; дешан а, текстан а шатайпа маӀна довзийтарехь, хандешан кепаш кхоллайаларехь цо ден гуллакх довзийта; дакъалгашца йолчу предложенийн интонацин башхаллех кхета.

Кьамелехь хуттургех пайдаэца, церан маӀне а, стилистикин билгалоне а хьаьжжина; дакъалгаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Дакьалгийн морфологически анализ йан, оцу хаарех кьамелехь пайдаэца.

Айдардош

Дешнийн шатайпанчу тобанан санна айдардешан башхалонаш билгалйаха; маӀне хьаьжжина, айдардешнийн тайпанаш билгалдаха; кьамелехь айдардешан гуллакх довзийта. Азтардаран дешнийн башхаллаш а, кьамелехь, исбаьхьаллин литературехь царех пайдаэцар а билгалдаккха.

Айдардешнийн морфологически анализ йан, оцу хаарех кьамелехь пайдаэца.

Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хИтторан норманаш ларйан.

8 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кавказан къаьмнийн меттанех цхьаннах санна нохчийн маттах кхетам хила.

Мотт а, къамел а

Дахарехь биначу тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу, публицистикин литература йешаран буха тIехь барамехь 8 предложенелкIезиг доцу барта монологически аларш хИтто (монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Iамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тIехь йолчу теманашна а барамехь 6 репликел кIезиг йоцчу диалогехь дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш (харжаман, довзийтаран, дубьхенгара) карайерзо.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Iаморан, лехаман.

Барамехь 120 дашал кIезиг йоцу йешна йа ладогIна текст барта схьайийца.

Барамехь 230 дашал кIезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн йешначу а, ладогIначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн йешначу а, ладогIначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацам ма-барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехь схьабийца; (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам 210 дашал кIезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схьадийцарехь – 230 дашал кIезиг хила ца беза).

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гIирсаш къасто.

Йозанехь а, барта къамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 110 – 120 дешан барам болу текст тIера схьайазйеш а; 25 – 30 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Iамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хIоттийнчу 110 – 120 дешан барам болчу йозучу текстан буха тIехь диктант йазйеш а; йозанехь къамелан оздангаллин бакьонаш ларйан; къамелехь бIаьцах а, уьшарех а пайдаэцаран башхаллех кхета; къамелан

оьздангаллин барам къоман башхаллашца боьзна хиларх кхето; барта къамелехь а, йозанехь а нохчийн къамелан оьздангаллин бакьонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогIуш: темица, коьртачу ойланца, предложенийн грамматически уьйраца, маьIнин цхьааллица, гIеххьа йуьзна хиларца; текстехь предложенеш вовшахтосу некъаш а, гIирсаш а гайта; текстан анализ йан, къамелан функционални-маьIнин тайпанан текст хиларе хьабжжина; текстехь меттан суртхIотторан гIирсаш талла.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн тексташ йовза; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанийн тексташ талла; меттан тайп-тайпана анализ кхочушйарехь а, къамелехь а оцу хаарех пайдаэца.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхоллараллина тIе а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функционални-маьIнин тайпанийн тексташ кхолла(цу йукъахь барамехь 7 йа цул сов предложенел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогIуш, барамехь 160 дашал кIезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: тезисаш, конспект кхолла; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа, дешаран гIуллакхехь цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

ЛадоьгIначу йа йешначу Iилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Тексташ тайан: шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам а, кеп а кхачаме йалоран Iалашонца; йуьхьанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхьал хIитто.

Меттан функционални тайпанаш

ГIуллакхан стилан а (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), Iилманан стилан а, Iилманан стилан коьртачу жанрийн а (реферат, Iилманан тема доклад) башхаллаш билгалйаха, текстехь тайп-тайпанчу функционални тайпанийн цхьаьнадар а, текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш а гучубаха.

ГIуллакхан стилан (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), публицистикин жанрийн тексташ кхолла; гIуллакхан кехаташ кечдан.

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьабжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш къасто.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаџи

Синтаксисах лингвистиџин декъах санна кхетам хилар.

Дешнийн цхъаьнакхетарш а, предложенеш а синтаксисан дакъош санна довза.

Сацаран хъаьркийн функцеш къасто.

Дешнийн цхъаьнакхетар

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетарш довза: цӀеран, хандешан; дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран тайпа билгалдаккха: бартбар, урхалла, тӀетовжар.

Дешнийн цхъаьнакхетарш хӀитторан норманех пайдаэца. Урхаллехь а, бартбарехь а дозуш долчу дешан кепах нийса пайдаэца.

Дешнийн цхъаьнакхетарийн синтаксически анализ йан.

Предложени

Предложенин а, барта, йозанан къамелехь предложени кечйаран гӀирсан а коьртачу билгалонийн башхалонаш билгалйаха; сацаран хъаьркийн функцеш къасто.

Аларан Ӏалашоне, эмоџин билгалоне хъаьжжина, предложенеш йовза, церан интонаџин а, маьӀнин а башхаллаш, тӀедожоран предложенешкахь хъадар гайтаран меттан кепаш билгалйаха; публицистиџин стилан тексташкахь риторически айдарх, схъаџийцаран хаттаран-жобпийн кепех пайдаэца.

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенеш йовза; подлежаџин хиларан кепаш, сказуемин тайпанаш а (хандешан цхъалхе, хандешан хӀоттаман, цӀеран хӀоттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежаџиний, сказуеминий йукъахь тире йилларан норманех пайдаэца.

Коьрта а, коьртаза а меженаш хиларе хъаьжжина, предложенеш йовза, йуьззина, йуьззина йоцу предложенеш йовза (диалоган къамелехь йуьззина йоцчу предложенех пайдаэцаран, барта къамелехь йуьззина йоцчу предложенин интонаџи ларйаран башхаллех кхета).

Предложенин коьртазчу меженийн тайпанаш къасто (берта а, бертаза а къастамаш, йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна; нийса а, лач а кхачамаш, латтамыйн тайпанаш).

ЦхъанахӀоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш, коьрта меженаш билгалйахаран морфологически гӀирсаш бовза; цхъанахӀоттаман предложенийн тайпанаш къасто (цӀеран предложени, билгала-йуьхъан предложени, билгалза-йуьхъан предложени, йукъара-йуьхъан предложени, йуьхъза предложени); цхъанахӀоттаман предложенийн а, шинахӀоттаман йуьззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш билгалйаха; цхъанахӀоттаман а, шинахӀоттаман а предложенийн синтаксически тера догӀург гучудаџкха; къамелехь

цхъанахIоттаман предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета; *хIаь, хIан-хIа* дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш билгалйаха.

Предложенияйн цхъанатайпанчу меженийн а, уыш вовшахтосучу гIирсийн а (хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а уьйр) билгалонийн башхалонаш билгалйаха; цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш бовза; цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш схъакаро; тайп-тайпанчу кепара йолу цхъанатайпана меженаш цхъаьнайалорах къамелехь пайдаэцаран башхаллех кхета.

Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш а, йух-йуха йалочу *а, йа* хуттургашца йозучу цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш а хIитторан норманехпайдаэца.

Чолхейовлаза цхъалхе предложенеш йовза, цу йукъахь цхъанатайпана боцчу къастамашца йолу предложенеш а; цхъанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхъалхе предложенеш, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долу предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца а, тIедерзарца а, йукъадало дешнашца а, йукъахIитто конструкцешца а, айдардешнашца а чолхейевлла предложенеш а чулоцуш.

Предложенияйн шакъаьстинчу меженийн тайпанаш къасто, бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукъахь йуххедиллар а), латтамийн, латтаман дурсийн шакъастаран норманех пайдаэца. Дустаран карчамца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хIитторан норманех а; бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукъахь йуххедиллар а), латтамийн, латтаман дурсийн шакъастаран норманех а; йукъайалочу а, йукъахIитточу а конструкцешца, тIедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хIитторан норманех а пайдаэца.

Диалоган а, монологан а къамелехь, кехат йаздарехь, дIакхайкхорехь, и.д.кх. тIедерзарх пайдаэца.

Йукъайало а, йукъахIитто а конструкцеш къасто; йукъайалочу а, йукъахIитточу а конструкцешца, тIедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенех къамелехь пайдаэцаран башхаллех кхета, цара дечу гIуллакхах кхета; предложенин меженех тера догIуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш гучудаха.

Йукъадало дешнашца, предложенешца йукъахIитточу конструкцешца а, тIедерзаршца а (даьржинчу а, даржазчу а), айдардешнашца а йолу предложенеш хIитторан норманех пайдаэца.

Тешна хилар, тайп-тайпана синхаамаш, мах хадор, тидам тIебахийтар, и.д.кх. гайтархъама, къамелехь йукъадалочу дешнех пайдаэца.

Йукъадалочу дешнашца, йукъахИтточу конструкцешца йолчу предложенешкахъ интонаци а, пунктуаци а ларйан.

Предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел довза; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн цхъаьнадогIург гучудаккха.

Диалог, цитаташ, ма-дарра къамелаца йолу предложенеш а нийса кечйан.

Цитаташ йало а, алар йукъа цитаташ йалоран тайп-тайпанчу кепех пайдаэца а хаа.

Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хИтторан, цитаташ йалоран бакъонех пайдаэца.

Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахъ, цитаташ йалорехъ сацаран хъаьркаш хИтторан бакъонех пайдаэца.

9 КЛАСС

Матгах лаьцна йукъара кхетам

Адаман, республикин, йукъараллин дахарехъ а нохчийн матто кхочушдечу гIуллакхах кхеташ хила; нохчийн меттан чохъарчу а, арахъарчу а функцех кхета а, царах лаьцна дийца хаа а.

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тIехъ барамехъ 80 дашал кIезиг доцу барта монологически аларш хИтто: монолог-хаам, монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Дахаран, Илманан-дешаран (цу йукъахъ лингвистически а), теманашна диалогически а, полилогически а къамел дарехъ (гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагавалар, хаамах жоп дехар, хаам бар) дакъалаца (барам б репликел кIезиг хила ца беза).

Къамелан тайп-тайпанчу функциональни-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, Iаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехъ 130 дашал кIезиг йоцу йешна йа ладогIна текст барта схъайийца.

Барамехъ 280 дашал кIезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функциональни-маьIнин тайпанийн ладогIначу а, йешначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-тайпанчу функциональни-маьIнин тайпанийн ладогIначу а, йешначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацам ма-барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехъ схъабийца; (ма-дарра

схъадийцарехъ йуъхъанцарчу текстан барам 250 дашал кІезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схъадийцарехъ – 270 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 120 – 130 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 30 – 35 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хъалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийнчу 120 – 130 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехъ диктант йазйеш а.

Текст

Текстан анализ йан: текстан коьрта тема а, ойла а къасто а, царах кхето а; текстан коьрта тема йа ойла гойтуш йолу цІе харжа.

Текстан къамелан функционални-маьІнин тайпа къасто.

Текстехъ тайпаналлин дакъош схъакаро – суртхІоттор, дийцар, ойлайар-тІечІагІдар, мах хадоран аларш.

Текстан чулацам билгалбаккха, цуьнан цІаре, коьрта маьІна чулоцучу дешнашка, дІадолоре йа дерзоре хъаьжжина.

Тайп-тайпанчу жанрашкахъ йолчу текстийн къастаман билгалонаш гучуйаха.

Текстан буха тІехъ алар кхолла: йешначуьнца йа ладобгІначуьнца шен йолу йукъаметтиг барта а, йозанан а кепехъ схъагайта.

Дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна, исбаьхъаллин произведенешна тІе а тевжаш, тексташ кхолла (цу йукъахъ барамехъ 8 йа цул сов предложенех лаьтташ йолу а, йа барамехъ 6 – 7 чолхе дІахІоттам болчу предложенел кІезиг йоцу а сочиненеш-миниатюрарш, нагахъ оцу барамо тема схъа- йелла а, коьрта ойла схъагайта а таро хилийтахъ); сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогІуш, барамехъ 220 дашал кІезиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш.

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: текстехъ коьрта а, коьртаза а хаамаш билгалбаха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахъ лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схъахаржа, дешаран гІуллакхехъ цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехъ схъагайта. ЛадобгІначу йа йешначу Іилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехъ схъагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехъ схъагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ тайан, церан чулацам кхачама балоран Іалашонца (бакъ йолу материал таллар, текстан йуъхъанцара маьІнин анализ – маьІнин цхъаалла, дозуш хилар, хаам хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Илманан стилаца богуш болчу меттан гирсийн, пайдаэцаран гуонан, гуллакхийн, кьамел даран тайпаналлин хьелийн, кьамелан хьесапийн, исбаьхьаллин литературин меттан коьртачу башхаллийн, исбаьхьаллин произведенехь буйьцучу меттан а, тайп-тайпанчу функционални стилийн а элементаш цхьаьнайалоран башхалонаш билгалйаха.

Кьамелан тайп-тайпана функционални-маьнин тайпанийн башхалонаш билгалйаха, цхьана текстехь церан цхьаьнадаран башхаллех кхета; кьамелан тайп-тайпанчу функционални-маьнин тайпанех, меттан функционални тайпанех йолчу тексташкахь меттан суртхотторан гирсех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Шен текст кхолларехь кьамелан тайп-тайпанчу функционални-маьнин тайпанех, меттан функционални тайпанех йолу тексташ хитторан норманех а, конспект, тезисаш хитторан, реферат йазйаран норманех а пайдаэца.

Конспект, тезисаш хитто, рецензи, реферат йазйан.

Коммуникативни лехамашца а, меттан нийса хиларца а цхьаьнадогуш долу шен а, кхечеран а тайп-тайпана функционални хьажам болчу кьамелан аларийн мах хадо; кьамелан кхачамбацарш нисдан, текст тайан.

Исбаьхьаллин литературин меттан кьастаман башхаллаш меттан кхечу функционални тайпанашца йустарца гучуйаха. Йовза метафора, олицетворени, эпитет, гипербола, дустар, и.д.кх.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Кьамелан оздангалла. Пунктуаци

Чолхе предложени

Чолхечу предложенин дакъошна йукьа синтаксически уьйр тосу коьрта гирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу уьйрашца йолу чолхе предложенеш, хуттургаш йоцу а, хуттургаш йолу а (чолхе-цхьаьнакхетта, чолхе-кара) предложенеш йовза.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин, цуьнан хоттаман, чолхечу предложенин дакъойн маьнин, дахоттаман, интонацин цхьааллин башхалонаш билгалйаха.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъошна йукьара маьнин йукьаметтигаш, дакъошна йукьахь тайп-тайпана маьнин уьйраш йолчу чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш гучуйаха.

Кьамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени хотторан коьртачу норманех кхета.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени а, цхьанатайпанчу меженашца йолу цхьалхе предложени а грамматически тера

йогІуш хиларх кхета; къамелехъ йогІуш йолчу конструкцех пайдаэца.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хІитторан норманех пайдаэца.

Чолхе-караара предложени

Чолхе-караара предложени йовза, предложенин коьрта а, тІетуху а дакъош а, чолхе-караарчу предложенин дакъош вовшахтосу гІирсаш а къасто.

Караара хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а довза.

Коьртачу а, тІетухучу а дакъошна йукъарчу маьІнин башхаллашка, дІахІоттаме, уьйран синтаксически гІирсашка хъаьжжина, чолхе-караарчу предложенийн тайпанаш довза; церан хІоттаман башхаллаш гучуйаха.

Масех тІетухучуьнца йолу чолхе-караара предложенеш, тІетухучу декъаца (къастаман, кхачаман, латтабийн) йолу чолхе-караара предложенеш билгалйаха.

Чолхе-караара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложенеш а грамматически тера йогІуш хиларх кхета; къамелехъ йогІуш йолчу конструкцех пайдаэца.

Чолхе-караарчу предложенех цхъалхе предложенеш йан а, цхъалхечу предложенех чолхе предложенеш йан а, маьІна а ца хуьйцуш.

Чолхе-караара предложени хІотторан коьртачу норманех а, къамелехъ чолхе-караарчу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Чолхе-караарчу предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Чолхе-караара предложенеш хІитторан а, цу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хІитторан а норманех пайдаэца.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъарчу маьІнин йукъаметтигийн а, уьш сацаран хъаьркашца, интонацица къасторан а башхалонаш билгалйаха.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн тайпанаш къасто. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехъ нийса пайдаэца.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени хІотторан коьртачу грамматически норманех а, къамелехъ хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогІуш хилар гучудаккха, къамелехъ йогІуш йолчу конструкцех пайдаэца;

хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь сацаран хъаьркаш
хИитторан норманех пайдаэца.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

5 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллара лин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Іамийнарг карладаккхар	3	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан хъал а, исбаъхъалла а. Лингвистика маттах лабцна Іилма санна. Лингвистикин коърта дакъош	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Мотт а, къамел а. Монолог. Диалог. Полилог. Мотт гІуллакхдар санна	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текст а, цуьнан коърта билгалонаш а. Текстан композиционни дІахІоттам. Къамелан функционални-маЪІнин тайпанаш.	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.

4.2.	Дийцар кьамелан тайпа санна. Текстан маънин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Меттан функционални тайпанаш (йукъара кхетам)	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
Дакъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ					
6.1	Фонетика. Графика. Орфоэпи	10	0	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
6.2	Орфографи	3	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
6.3	Лексикологи	7	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
6.4	Фразеологи	3	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
6.5	Дешан хIоттам а, дошкхолладар а	10	1	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		33	2	2	

Дақъа 7. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
7.1	Морфологи лингвистикин дақъа санна	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
7.2	Цердош	16	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		17	1	0	
Дақъа 8. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
8.1	Синтаксис лингвистикин дақъа санна. Дешнийн цхъаьнакхетар	5	0	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
8.2	Цхъалхе шинахІоттаман предложени	21	2	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		26	2	2	
Дақъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	3	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			

Дерриг:	10			
Программин сахътийн барам	102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

6 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллар аллин белхаш	
Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР					
1.1	Іамийнарг карладаккхар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪБАРА ХААМАШ					
2.1.	Нохчийн меттан коърта функцеш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		2	0	0	
Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А					
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Цѐран башхаллаш а	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		3	1	0	
Дакъа 4. ТЕКСТ					

4.1.	Текстан хаамаш хийцар. Функциоальни-маџинин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
4.2.	СуртхЮтторан тайпанаш. Текстан маџинин анализ	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дахъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гџуллакхан стиль. Илманан стиль	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		3	0	1	
Дахъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
6.1	Билгалдош.	15	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.2	Терахъдош	19	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.3	Церметдош	18	2	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.

6.4	Хандош	21	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		73	5	3	
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, течІагІдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			
Дерриг:		10			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

7 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Монолог а, цуьнан тайпанаш а. Диалог а, цуьнан тайпанаш а	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		3	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				

4.1.	Текстан коърта билгалонаш (карладакхар). Ойлайар къамелан функционални-маџинин тайпа санна.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
4.2.	Текстан хаамаш хийцар. Текстан маџинин анализ	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		4	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Къамелан стилаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		3	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дақъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЪЗДАНГАЛЛА					
6.1	Морфологи меттан Илманан дақъа санна (жамІдар)	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.2	Хандош	18	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.3	Причасти хандешан кеп санна	10	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .

6.4	Деепричасти хандешан кеп санна	8	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.5	Масдар	7	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.6	Куцдош	12	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.7	Гуллакхан къамелан дакъош	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.8	Дештгаъхъе	4	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.9	Хуттург	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.10	Дақъалг	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.11	Айдардош	4	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
Дерриг:		73	6	3	
Дахъя 7. КАРЛАДАККХАР					
7.1	Гамийнарг карладаккхар, тГечГагГдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дахъя 8. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

8 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотт Кавказан кхечу къабмнийн меттанашна йукъахъ	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		1	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Цѐран тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				

4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Къамелан функционални-маьIнин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Текстан маьIнин анализ. Текстан хаамаш хийцар	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	1	
ДаьIа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Гуллакхан стилан жанраш. Илманан стиль. Илманан стилан жанраш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
ДаьIа 6. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
6.1	Синтаксис лингвистикин даьIа санна. Пунктуацн. Сацаран хьаьркин функцеш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Дешнийн цхьаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а. Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран тайпанаш. Дешнийн цхьаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш	4	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.3	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш	2	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.4	ШинахЮттаман предложени. Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард)	11	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.5	Предложенин коьртаза меженаш	17	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.6	ЦхъаныхЮттаман предложенеш. ЦхъаныхЮттаман предложенийн тайпанаш	11	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.7	Чолхейаьлла цхьалхе предложени. Цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.8	Шакъаьстинчу меженашца йолу предложнеш. Шакъаьстинчу меженийн тайпанаш	7	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.9	Тедерзаршца, йукъайалочу а, йукъахИитточу а конструкцешца йолу предложенеш. Тедерзар. Йукъайало конструкцеш. ЙукъахИитто конструкцеш	7	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.10	Ма-дарра а, лач а кьамел. Цитировани	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
6.11	Грамматически талларш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		76	6	3	
Дахъя 7. КАРЛАДАККХАР					
7.1	Тамийнарг карладаккхар, тЕчТгТдар.	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дахъя 8. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

9 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѣраш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Іамийнарг карладаккхар	5	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		5	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн Республікехь нохчийн матто кхочушден гІуллакх. Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахь. Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		3	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар). Къамелан гІуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогІар, йешар.	5	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		5	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				

4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жамIдар). Къамелан функционални-маьIнин тайпанаш (жамIдар). Текстан маьIнин анализ (жамIдар). Текстан хаамаш хийцар.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маьIнин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	1	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш. Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Илманан стиль.	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	0	
Дакъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
6.1	Чолхе предложени	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Чолхе-цхьаьнакхетта предложени	10	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Чолхе-карара предложени	31	2	2	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.4	Хуттургаш йоцу чолхе предложени	16	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		59	4	4	
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	6	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		6	1	0	
Дакъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	3			
10.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		12			
Программин сахътийн барам		99			

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

5 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талла ман белхаш	Кхоллараллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)					
1	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а.	1	0	0	03.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Лингвистика маттах лабцна Илма санна.	1	0	0	05.09	https://desharkho.ru/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.+ 1с.)					
3	Гамийнарг карладаккхар. Деша чаккхенгахь шала мукъаза элпа	1	0	0	06.09	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
4	Къамелан дакъош. ЦӀердош. ЦӀердешан дожарш.	1	0	0	10.09	www.urok95.ru .
5	Билгалдош.	1	0	0	12.09	https://desharkho.ru/
6	Хаарш талларан болх: «Аьхкенап йуьхь».	1	1	0	13.09	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ТЕКСТ (5 с.)					
7	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни дӀахӀоттам.	1	0	0	17.09	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Къамелан функционални-маӀинин тайпанаш.	1	0	0	19.09	www.urok95.ru .
9	Дийцар къамелан тайпа санна.	1	0	0	20.09	https://desharkho.ru/

10	Текстан маџинин анализ.	1	0	0	24.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0	26.09	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
12	Меттан функционални тайпанаш	1	0	0	27.09	www.urok95.ru .
	СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (5 с.+1 с)					
13	Синтаксисах, пунктуацех лаьцна кхетам.	1	0	0	01.10	https://desharkho.ru/
14	Сацаран хьаьркаш а, церан функцеш а.	1	0	0	03.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
15	Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош.	1	0	0	04.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
16	Дешнийн цхьаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0	15.10	www.urok95.ru .
17	Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьбжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран коьрта тайпанаш (цџеран а, хандешан а).	1	0	0	17.10	https://desharkho.ru/
18	Изложени : «Цхьогалан к1орнеш».	1	0	1	18.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ЦХЪАЛХЕ ШИНАХ1ОТТАМАН ПРЕДЛОЖЕНИ (21 с. + 2 с.)					
19	Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш.	1	0	0	22.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/

20	Талламан болх :Мокха хьоза».	1	1	0	24.10	www. urok95/ru.
21	Дийцаран предложенийн маънин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0	25.10	https://desharkho.ru/
22	Хаттаран предложенийн маънин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0	29.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23	Тедожоран предложенийн маънин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0	31.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
24	Айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маънин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0	01.11	www. urok95/ru.
25	Предложенин чаккхенехъ сацаран хьаьркаш.	1	0	0	05.11	https://desharkho.ru/
26	Интонаци.	1	0	0	07.11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Сочинени: «ДоттагIалла».	1	0	1	08.11	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
28	Подлежащи.	1	0	0	12.11	www. urok95/ru.
29	Сказуеми.	1	0	0	14.11	https://desharkho.ru/
30	Предложенин коьртаза меженаш.	1	0	0	15.11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31	Кхачам.	1	0	0	26.11	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
32	Къастам.	1	0	0	28.11	www. urok95/ru.
33	Латтам.	1	0	0	29.11	https://desharkho.ru/
34	Грамматически лардийн масалле хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: цхьалхе, чолхе.	1	0	0	03.12	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

35	Йаържина а, йаржаза а предложенеш.	1	0	0	05.12	https://ps95.ru/di kdosham/ru/
36	Предложенин цхъанатайпана меженаш, къамелехь цара деш долу гІуллакх.	1	0	0	06.12	www.urok95.ru .
37	Предложенин цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0	10.12	https://desharkh o.ru/
38	Гедерзар. Гедерзарехь сацаран хъаьркаш.	1	0	0	12.12	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39	Цхъалхечу предложенин синтаксически къастам.	1	0	0	13.12	https://ps95.ru/di kdosham/ru/
40	Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.	1	1	0	17.12	www.urok95.ru .
41	Ма-дарра къамелехь сацаран хъаьркаш.	1	0	0	19.12	https://desharkh o.ru/
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (2 с. + 1 с.)					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
42	Мотт а, къамел а.	1	0	0	20.12	https://ps95.ru/di kdosham/ru/
43	Монолог. Диалог. Полилог.	1	0	0	24.12	www.urok95.ru .
44	Галламан болх: «Лаьмнашкахь».	1	1	0	26.12	https://desharkh o.ru/
	ФОНЕТИКА. ГРАФИКА. ОРФОЭПИ (10 С. + 1 С.)					
45	Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.	1	0	0	27.12	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
46	Аз меттан дакъа санна. Озан маьІна къасторан гІуллакх.	1	0	0	09.01	https://ps95.ru/di kdosham/ru/
47	Нохчийн меттан мукъачу, мукъазчу аьзнийн система	1	0	0	10.01	www.urok95.ru .

48	Мукъа а (деха, доца), мукъаза а (къора, зевне) аьзнаш.	1	0	0	14.01	https://desharkho.ru/
49	Фонетически транскрипцин элементаш. Дош фонетически къастор.	1	0	0	16.01	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
50	Дешдакъа. Тохар.	1	0	0	17.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
51	Аьзнаш, элпаш цхъаьнадар.	1	0	0	21.01	www.urok95.ru .
52	Нохчийн алфавитан хЮгтам. Дош фонетически къастор.	1	0	0	23.01	https://desharkho.ru/
53	Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0	24.01	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
54	Интонаци, цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш	1	0	0	25.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Сочинени: «Даймехкан 1алам».	1	0	1	28.01	www.urok95.ru .
	ОРФОГРАФИ (3с)					
56	Орфографи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0	30.01	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	Й элпан нийсайаздар.	1	0	0	31.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
58	Къасторан ть, б хъаьркин нийсайаздар.	1	0	0	04.02	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	ЛЕКСИКОЛОГИ (7 с.)					
59	Лексикологи лингвистикин дакъа санна	1	0	0	06.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
60	Дош – меттан коьрта дакъа. Цхъа маьІна долу а, дукха маьІнаш долу а дешнаш.	1	0	0	07.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Дешан нийса а, тІедеана а маьІнаш.	1	0	0	11.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/

62	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0	13.02	www. urok95/ru. https://desharkh o.ru/
63	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0	14.02	http://ps95.ru/no hchiyn-tezaurus/
64	Лексически дошамийн тайпанаш а, ненан меттан дешнийн хьал карадерзорехь цара ден гУллакх а.	1	0	0	25.02	http://ps95.ru/no hchiyn-tezaurus/
65	Цена нохчийн а, тЕэцна а дешнаш.	1	0	0	27.02	https://ps95.ru/di kdosham/ru/
	ФРАЗЕОЛОГИ (3 с. + 1 с.)					www. urok95/ru. https://desharkh o.ru/
66	Фразеологизмаш, церан маЪна, царах пайдаэцар.	1	0	0	28.02	http://ps95.ru/no hchiyn-tezaurus/
67	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0	04.03	http://ps95.ru/no hchiyn-tezaurus/
68	Фразеологически дошамаш.	1	0	0	06.03	https://ps95.ru/di kdosham/ru/
69	Лексикологич тайпанарг карладаккхар.	1	0	0	07.03	www. urok95/ru. https://desharkh o.ru/
	ДЕШАН ХІОТТАМ А, ДОШКХОЛЛАДАЛАР А (10 с. + 2 с.)					
70	Морфема меттан уггар жима маЪне дакъа.	1	0	0	11.03	http://ps95.ru/no hchiyn-tezaurus/
71	Дешан лард.	1	0	0	13.03	https://ps95.ru/di kdosham/ru/
72	Морфемийн тайпанаш: орам.	1	0	0	14.03	www. urok95/ru. https://desharkh o.ru/
73	Морфемийн тайпанаш: дешхьалхе.	1	0	0	18.03	http://ps95.ru/no hchiyn-tezaurus/

74	Талламан болх: «Нана-Даймохк»	1	1	0	20.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Морфемийн тайпанаш: суффикс.	1	0	0	21.03	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
76	Морфемийн тайпанаш: чаккхе.	1	0	0	25.03	www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
77	Цхъанаораман (гергара) дешнаш.	1	0	0	27.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
78	Нохчийн маттахь дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш.	1	0	0	28.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
79	Дешнаш кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь мукъачу а, мукъазчу а абзнийн хийцадалар.	1	0	0	01.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
80	Дешнийн морфемни анализ.	1	0	0	03.04	www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
81	Изложени : «Гоцин шовда».	1	0	1	04.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ (17 с. + 1с.)					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
82	Морфологи лингвистикин дакъа.	1	0	0	12.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
83	Цердош къамелан дакъа санна.	1	0	0	15.04	www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
84	Цердош, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш.	1	0	0	17.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85	Къамелехь цердешан гуллакх.	1	0	0	18.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86	Долахь а, йукъара а цердешнаш, церан нийсайаздар.	1	0	0	22.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/

87	Цердешнийн грамматически классаш.	1	0	0	24.04	www.urok95.ru.https://desharkho.ru/
88	Цердешнийн терахь.	1	0	0	25.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
89	Цердешнийн терахь.	1	0	0	26.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
90	Цхьаллин йа дукхаллин терахьан бен кеп йоцу цердешнаш.	1	0	0	29.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
91	Цердешнийн легарш.	1	0	0	06.05	www.urok95.ru.https://desharkho.ru/
92	Цердешнийн легарш.	1	0	0	13.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
93	Дожарийн маъна.	1	0	0	15.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94	Дожарийн маъна.	1	0	0	16.05	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
95	Цердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0	17.05	www.urok95.ru.https://desharkho.ru/
96	Цердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0	20.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
97	Цердешнашца цаныйсайаздар.	1	0	0	22.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
98	Цердешнаш морфологически къастор.	1	0	0	23.05	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
99	Шеран талламан болх: «1алам».	1	1	0	27.05	www.urok95.ru.https://desharkho.ru/
	Карладаккхар (3 с.)					
100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0	29.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
101	Тедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.	1	0	0	30.05	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
102	Монолог. Диалог.	1	0	0		www.urok95.ru.

						https://desharkh o.ru/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ	102	6	4			

6 класс

№ п/ п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхолларал лин белхаш		
	МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2с.)					
1	Нохчийн меттан коьрта функцеш	1	0	0	03.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Текстан коьрта билгалонаш. Текст а, къамелан стилаш а.	1	0	0	04.09	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	КАРЛАДАККХАР (3с.)					
3	Омонимаш, синонимаш, антонимаш.	1	0	0	06.09	www.urok95.ru .
4	Дешан лард, чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс.	1	0	0	10.09	www.urok95.ru .
5	Къамелан дакъош.	1	0	0	11.09	www.urok95.ru .
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А. (3с.+ 1 с.)					
6	Къамелан тайпанаш.	1	0	0	13.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0	17.09	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0	18.09	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
9	Талламан диктант	1	1	0	20.09	
	ТЕКСТ (5 с.)					
10	Текстан хаамаш хийцар. Функциоальни-маьӀнин тайпанаш.	1	0	0	24.09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11	Текстан коьрта чулацам, маьӀнин коьрта дешнаш	1	0	0	25.09	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
12	СуртхӀотторан тайпанаш.	1	0	0	27.09	www.urok95.ru .

						https://desharkho.ru /
13	Текстан маъинин анализ.	1	0	0	01.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Текст а, цуънан башхаллаш а	1	0	0	02.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (3с.+1 с.)					
15	Гуллакхан стиль. Илманан стиль.	1	0	0	04.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16	Гуллакхан стиль. Илманан стиль.		0	0	15.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
17	Сочиненина кечам бар.	1	0	0	16.10	www.urok95.ru. https://desharkho.ru /
18	Сочинени. «Ларде вай 1алам!»	1	0	1	18.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЪЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
	Билгалдош (15с.+ 2 с.).					
19	Билгалдош, цуънан маъина.	1	0	0	22.10	www.urok95.ru.
20	Билгалдешнийн тайпанаш.	1	0	0	23.10	www.urok95.ru.
21	Билгалдешнийн тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0	25.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
22	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш.	1	0	0	29.10	www.urok95.ru.
23	Талламан болх		1	0	30.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
24	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш карладахар.	1	0	0	01.11	www.urok95.ru. https://desharkho.ru /
25	Билгалдешнийн терахъашца хийцадалар.	1	0	0	05.11	www.urok95.ru.
26	Мухаллин билгалдешнийн даржаш.	1	0	0	06.11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Билгалдешнийн легарш.	1	0	0	08.11	www.urok95.ru.
28	Билгалдешнийн легарш тӀечӀагӀдар.	1	0	0	12.11	www.urok95.ru.

29	Билгалдешнийн кхолладалар.	1	0	0	13.11	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
30	Билгалдешнийн кхолладалар тлечлаглдар.	1	0	0	15.11	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
31	Билгалдашах Тамийнарг карладаккхар.	1	0	0	26.11	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
32	Тлээцна билгалдешнаш нийсайаздар	1	0	0	27.11	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
33	Изложени	1	0	1	29.11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
34	Билгалдош грамматически къастор.	1	0	0	03.12	www.urok95.ru .
35	Билгалдош грамматически къастор. Тлечлаглдар.	1	0	0	04.12	www.urok95.ru .
	Терахьдош (19с. +2)					https://ps95.ru/dikdosham/ru/
36	Терахьдош.	1	0	0	06.12	www.urok95.ru .
37	Масаллин терахьдешнаш.	1	0	0	10.12	www.urok95.ru .
38	Масаллин терахьдешнаш тлечлаглдар.	1	0	0	11.12	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
39	Роглаллин терахьдешнаш	1	0	0	13.12	www.urok95.ru .
40	Роглаллин терахьдешнаш тлечлаглдар.	1	0	0	17.12	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
41	Талламан болх.	1	1	0	18.12	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
42	Декъаран терахьдешнаш.	1	0	0	20.12	www.urok95.ru .
43	Гулдаран терахьдешнаш.	1	0	0	24.12	www.urok95.ru .
44	Билгалза-масаллин терахьдешнаш.	1	0	0	25.12	www.urok95.ru .
45	Билгалза-масаллин терахьдешнаш тлечлаглдар.	1	0	0	27.12	www.urok95.ru .
46	Эцаран терахьдешнаш.	1	0	0	10.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
47	Дакъойн терахьдешнаш.	1	0	0	14.01	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/

48	Терахъдешнийн х1оттам.	1	0	0	15.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
49	Терахъдешнийн легадалар.	1	0	0	17.01	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
50	Терахъдешнийн легадалар.	1	0	0	21.01	www.urok95.ru .
51	Сочинени	1	0	1	22.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
52	Терахъдешнийн легаран кепаш.	1	0	0	24.01	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
53	Терахъдешнийн легадалар т1еч1аг1дар.	1	0	0	25.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
54	Терахъдешнийн легаран кепаш т1еч1аг1яр.	1	0	0	28.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Терахъдешнийн нийсайаздар	1	0	0	29.01	www.urok95.ru .
56	Терахъдешнийн нийсайаздар. Т1еч1аг1дар.	1	0	0	31.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Ц1ерметдош (18с.+2)					
57	Ц1ерметдош.	1	0	0	04.02	www.urok95.ru .
58	Ц1ерметдешнийн тайпанаш.	1	0	0	05.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
59	Ц1ерметдешнийн тайпанаш т1еч1аг1дар.	1	0	0	07.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
60	Яххыйн ц1ерметдешнаш а, церан легар а.	1	0	0	11.02	www.urok95.ru .
61	Дерзоран ц1ерметдешнаш а, церан легар а.	1	0	0	12.02	www.urok95.ru .
62	Дерзоран ц1ерметдешнийн легар т1еч1аг1дар.	1	0	0	14.02	www.urok95.ru .
63	Доладерзоран ц1ерметдешнаш.	1	0	0	15.02	www.urok95.ru .
64	Дерзоран-доладерзоран ц1ерметдешнаш а, церан легар а.	1	0	0	25.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
65	Талламан болх (тест)	1	1	0	26.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
66	Дерзоран-доладерзоран ц1ерметдешнийн легар т1еч1аг1дар.	1	0	0	28.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

67	Гайтаран цӀерметдешнаш.	1	0	0	04.03	www.urok95.ru .
68	Гайтаран цӀерметдешнаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0	05.03	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
69	Къастаман цӀерметдешнаш.	1	0	0	07.03	https://desharkho.ru/
70	Къастамза цӀерметдешнаш.	1	0	0	11.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
71	Дацаран цӀерметдешанаш.	1	0	0	12.03	www.urok95.ru .
72	Хаттаран-йукъаметтигалин цӀерметдешнаш.	1	0	0	14.03	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
73	Талламан болх.	1	1	0	18.03	https://desharkho.ru/
74	Хаттаран-йукъаметтигалин цӀерметдешнаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0	19.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Хаттаран-йукъаметтигалин цӀерметдешнаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0	21.03	www.urok95.ru .
76	ЦӀерметдош къастор.	1	0	0	25.03	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Хандош (21с.+2 с.)					
77	Хандош.	1	0	0	26.03	https://desharkho.ru/
78	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0	28.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
79	Хандешан билгалза кеп тӀечӀагӀдар.	1	0	0	29.03	www.urok95.ru .
80	Хандешан хенаш.	1	0	0	01.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
81	Хандашах Ӏамийнарг тӀечӀагӀдар.	1	0	0	02.04	https://desharkho.ru/
82	Ӏамийнарг карладаккхар.	1	0	0	04.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

83	Хандешан карара хан.	1	0	0	15.04	www.urok95.ru .
84	Хандешан йахана хан.	1	0	0	16.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
85	Хандешан йахана хан тлечлаглар.	1	0	0	18.04	https://desharkho.ru/
86	йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.	1	0	0	19.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
87	Изложени	1	0	1	22.04	www.urok95.ru .
88	Хандешан йоглу хан.	1	0	0	23.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
89	Хандешан йоглу хан.	1	0	0	25.04	https://desharkho.ru/
90	Хандешнийн классашца хийцадалар.	1	0	0	29.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Хандешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0	30.04	www.urok95.ru .
92	Хандешнийн классашца, терахьашца хийцадалар тлечлаглар.	1	0	0	06.05	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
93	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш.	1	0	0	07.05	https://desharkho.ru/
94	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш тлечлаглар.	1	0	0	13.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
95	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкьастор.	1	0	0	14.05	www.urok95.ru .
96	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкьастор. Тлечлаглар.	1	0	0	16.05	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
97	Хандош кьастор.	1	0	0	17.05	https://desharkho.ru/

98	Хандош къастор.	1	0	0	20.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Шеран талламан болх.		1	0	21.05	www.urok95.ru .
	Гамийнарг карладакхар (3с.)		0	0	23.05	
10 0	Билгалдешан грамматически билгалонаш.	1	0	0	27.05	https://desharkho.ru/
10 1	Терахъдешнийн легадалар.	1	0	0	28.05	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
10 2	Церметдешнийн тайпанаш.	1	0	0	30.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102	6	4		

Нохчийн меттан поурочни планировани -7 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Билгала хан 7а	Билгала 7б	Электронни дешара
		Сахьт	Талла ман белхаш	Кхолла раллин белхаш				
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)							
1	Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна.	1	0	0	02. 09	02.09	02	ps95.ru/dikdosham/
2	Къоман меттан, культурин, историн уьйр.	1	0	0	03 09	3 09	03	www. desharkho.ru
	КАРЛАДАККХАР (3 с. + 1 с.)							
3	Гамийнарг карладаккхар. Билгалдош.	1	0	0	4 09	4 09	5	www. desharkho.ru
4	Церметдош. Церметдешан тайпанаш.	1	0	0	9 09	9 09	9	www. urok95/ru.
5	Хандош. Хандешан хенаш.	1	0	0	10 09	10 09	10	www. desharkho.ru
6	Диалог- текстан кеп	1	1	0	11 09	11 09	12	ps95.ru/dikdosham/
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (3 с.)							
7	Хаарш талларан болх Гуйре	1	0	0	16 09	16 09	16	www. urok95/ru.
8	Галаташ т1ехь болх Монолог - суртх1оттор ,Монолог -ойлайар . Монолог - дийцар	1	0	0	18 09	18 09	19	www. desharkho.ru
9	Диалоган тайпанаш.	1	0	0	23 09	23 09	23	ps95.ru/dikdosham/

	ТЕКСТ (4 с.+ 1 с.)							
10	Текст кьамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамI дар).	1	0	0	24 09	24 09	24	www. urok95/ru.
11	Текстан дIахIоттам. Абзац. Текстехь меттан суртхIотторан гIирсац.	1	0	0	25 09	25 09	26	ps95.ru/dikdosham/
12	Сочинени Тешам	1	0	0	30 09	30 09	30	www. urok95/ru.
13	Текстан маъIнин анализ.	1	0	0	1 09	1 09	1	www. urok95/ru.
14	Текстан -ойлайаран дIахIоттаман башхаллаш	1	0	1	02 10	02 10	3	ps95.ru/dikdosham/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (3с.)							www. desharkho.ru
15	Меттан функционални тайпанех лаьцна кхетам.	1	0	0	14 10	14 10	14	ps95.ru/dikdosham/
16	Публицистикин стиль. Публицистикин стилац жанраш.	1	0	0	15 10	15 10	15	www. urok95/ru.
17	Гуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.	1	0	0	16	16	17	http://ps95.ru/nohchi
	ХАНДОШ (19 с.+3 с.)							
18	Морфологи меттан Илманан дакъа санна (жамI дар).	1	0	0	21	21	21	ps95.ru/dikdosham/
19	Хандешан саттамаш. Билгала саттам.	1	0	0	22	22	22	www. urok95/ru.
20	Хандешан саттамаш. Бехкаман саттам.	1	0	0	23	23	24	www. urok95/ru.
21	Талламан болх : «Нана»	1	1	0	28 10	28 10	28	ps95.ru/dikdosham/
22	ГIалаташ тIехь болх. Билгала, бехкаман саттамаш. ТечIагIдар.	1	0	0	29 10	29 10	29	www. urok95/ru.

23	Хандешан саттамаш. Лааран саттам.	1	0	0	30	30	31	ps95.ru/dikdosham/
24	Хандешан саттамаш. Тедожоран саттам.	1	0	0	05 11	05 11		5
25	Хандешан саттамаш тЕчIагIбар.	1	0	0	06 11	06 11	7	http://ps95.ru/nohchi
26	Хандешан спряженеш. Хьалхара спряжени.	1	0	0	11 11	11 11	11	ps95.ru/dikdosham/
27	Хандешан спряженеш. ШолгIа спряжени.	1	0	0	12 11	12 11	12	ps95.ru/dikdosham/
28	Дешан орамехь мукъа аьзнаш хийцадалар.	1	0	0	13 11	13 11	14 11	www. desharkho.ru
29	Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.	1	0	0	25 11	25 11	25 11	ps95.ru/dikdosham/
30	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0	26 11	26 11	26 11	http://ps95.ru/nohchi
31	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0	27 11	27 11	28 11	ps95.ru/dikdosham/
32	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0	2 12	2 12	2 12	ps95.ru/dikdosham/
33	Хандешан хаттаран а, латтаман а кепаш.	1	0	0	3 12	3 12	3 12	www. desharkho.ru
34	Хандешнашца дацаран дакьалгаш (ца, ма) нийсайаздар.	1	0	0	4 12	4 12	5 12	www. desharkho.ru
35	Хандешнийн чаккхенгахь н йаздар.	1	0	0	9 12	9 12		9 12
36	Хандешнийн чаккхенгахь н йаздар.	1	0	0	10 12	10 12	10 12	www. urok95/ru.
37	Хандош морфологически къастор.	1	0	0	11 12	11 12	12 12	www. desharkho.ru
38	Хандашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0	16 12	16 12	16 12	ps95.ru/dikdosham/
39	Изложени:«Ча а,зударий а»	1	0	1	17 12	17 12	17 12	http://ps95.ru/nohchi
	ПРИЧАСТИ (10 с.+1 с.)							

40	Причасти хандешан кеп санна.	1	0	0	18 12	18 12	19 12	ps95.ru/dikdosham/
41	Причастин хенаш.	1	0	0	23 12	23 12	23 12	www. desharkho.ru
42	Причастин хенаш.	1	0	0	24 12	24 12	24 12	www. desharkho.ru
43	Лааме а, лаамаза а причастеш.	1	0	0	25 12	25 12	26 12	ps95.ru/dikdosham/
44	Талламан болх: «Мичхъара болало Даймохк»	1	1	0	9 01	13 01	9 01	ps95.ru/dikdosham/
45	Галаташ тлехъ болх. Причастин карчам.	1	0	0	14 01	14 01	14 01	ps95.ru/dikdosham/
46	Причастин карчамца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0	15 01	15 01	15 01	www. desharkho.ru
47	Причастийн легайалар.	1	0	0	20 01	20 01	20 01	ps95.ru/dikdosham/
48	Причастийн нийсайазйар.	1	0	0	21 01	21 01	21 01	www. desharkho.ru
49	Причастешца ца цхъаьна а, къаьстина а йаздар.	1	0	0	22 01	22 01	23 01	ps95.ru/dikdosham/
50	Причасти морфологически къастор.	1	0	0	27 01	27 01	27 01	ps95.ru/dikdosham/
	ДЕЕПРИЧАСТИ (8 с.)							
51	Деепричасти хандешан кеп санна.	1	0	0	28 01	28 01	28 01	www. urok95.ru.
52	Деепричастин хенаш.	1	0	0	29 01	29 01	30 01	ps95.ru/dikdosham/
53	Деепричастин хенаш.	1	0	0	3 02	3 02	3 02	ps95.ru/dikdosham/
54	Деепричастин карчам.	1	0	0	4 02	4 02	4 02	http://ps95.ru/nohchi
55	Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0	5 02	5 02	6 02	www. urok95.ru.
56	Деепричастешца дацаран дакъалг ца	1	0	0	10 02	10 02	10 02	www. desharkho.ru

	нийсайаздар.							
57	Предложенехъ деепричастин синтаксически гҮллакх.	1	0	0	11 02	11 02	11 02	ps95.ru/dikdosham/
58	Деепричастех Тамийнарг карладаккхар.	1	0	0	12 02	12 02	13 02	www. urok95/ru.
59	Сочинени: «Ларам»	1	0	1	25 02	25 02	25 02	ps95.ru/dikdosham/
	<i>МАСДАР (7 с. + 1 с.)</i>							ps95.ru/dikdosham/
60	Масдар.	1	0	0	26 02	26 02	27 02	http://ps95.ru/nohchi
61	Масдаран грамматически категореш: терахь, классан гайтам.	1	0	0	3 03	3 03	3 03	ps95.ru/dikdosham/
62	Масдаран легар.	1	0	0	4 03	4 03	4 03	www. desharkho.ru
63	Масдаран карчам.	1	0	0	5 03	5 03	5 03	ps95.ru/dikdosham/
64	Масдаран карчамехъ сацаран хьаьркаш.	1	0	0	10 03	10 03	10 03	ps95.ru/dikdosham/
65	Масдарца <i>ца</i> нийсайаздар.	1	0	0	11 03	11 03	11 03	http://ps95.ru/nohchi
66	Масдаран синтаксически гҮллакх.	1	0	0	12 03	12 03	13 03	www. urok95/ru.
67	Талламан болх. Тест №2.	1	1	0	17 03	17 03	17 03	ps95.ru/dikdosham/
	<i>КУЦДОШ (12 с. + 1 с.)</i>							
68	Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йукъара грамматически маъна.	1	0	0	18 03	18 03	18 03	ps95.ru/dikdosham/
69	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0	19 03	19 03	19 03	ps95.ru/dikdosham/
70	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0	24 03	24 03	24 03	www. urok95/ru.
71	Куцдешан синтаксически гҮллакх.	1	0	0	25 03	25 03	25 03	ps95.ru/dikdosham/
72	Куцдешнийн дустаран даржаш.	1	0	0	26 03	26 03	27 03	http://ps95.ru/nohchi
73	Куцдешнийн	1	0	0	31 03	31 03	31 03	www. urok95/ru.

	кхолладалар.							
74	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0	1 04	1 04	1 04	ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан болх: «КІорни»	1	1	0	2 04	2 04	2 04	ps95.ru/dikdosham/
76	ГІалаташ тІехь болх. Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.	1	0	0	14 04	14 04	14 04	ps95.ru/dikdosham/
77	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.	1	0	0	15 04	15 04	15 04	
78	Куцдашах Іамийнарг карладаккхар.	1	0	0	16 04	16 04	16 04	
79	Куцдош морфологически къастор.	1	0	0	21 04	21 04	21 04	
80	Кобртачу къамелан дакъойх Іамийнарг тІечІагІдар.	1	0	0	22 04	22 04	22 04	
	ГУУЛЛАКХАН КЪАМЕЛАН ДАКЪОШ (18 с. + 2 с.)							
81	Гууллакхан къамелан дакъойх йукъара кхетам.	1	0	0	23 04	23 04	24 04	
82	ДештІаьхье гууллакхан къамелан дакъа санна.	1	0	0	28 04	28 04	28 04	
83	ДештІаьхьенийн тайпанаш.	1	0	0	29 04	29 04	29 04	
84	ДештІаьхьенийн тайпанаш.	1	0	0	30 04	30 04	5 05	
85	Изложени: «Гоцин шовда»	1	0	1	6 05	6 05	6 05	
86	Кхечу къамелан дакъойх кхоллайелла дештІаьхьенаш. Церан нийсайазйар.	1	0	0	7 05	7 05	7 05	
87	Хуттург гууллакхан къамелан дакъа санна.	1	0	0	10 05	10 05	10 05	www.desharkho.ru

88	Хуттургийн тайпанаш, шайн маъне хъаьжжина.	1	0	0	11 05	11 05	11 05	ps95.ru/dikdosham/
89	Хуттургийн тайпанаш, шайн хЮттаме хъаьжжина.	1	0	0	12 05	12 05	12 05	ps95.ru/dikdosham/
90	Предложенн цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (а, йа) йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.	1	0	0	13 05	13 05	13 05	ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchi
91	Дақъалг гЮллакхан къамелан дакъа санна.	1	0	0	17 05	17 05	17 05	www. desharkho.ru
92	Дақъалгийн тайпанаш, шайн маъне а, пайдаэцаре а хъаьжжина.	1	0	0	18 05	19 05	18 05	ps95.ru/dikdosham/
93	Дақъалгийн нийсайаздар.	1	0	0	20 05	20 05	20 05	www. desharkho.ru
94	Тайп-тайпанчу къамелан дакъошца дақъалгаш дефисца а, къаьстина а йаздар.	1	0	0	22 05	22 05	22 05	ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchi
95	Айдардашах кхетам.	1	0	0	23 05	23 05	23 05	ps95.ru/dikdosham/
96	Айдардешнийн нийсайаздар.	1	0	0	25 05	25 05	25 05	ps95.ru/dikdosham/
97	Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.	1	0	0	26 05	26 05	26 05	
98	Азтардаран дешнаш.	1	0	0	27 05	27 05	27 05	
99	Шеран талламан болх: «Пхъармат»	1	1	0	28 05	28 05	28 05	ps95.ru/dikdosham/
	КАРЛАДАККАХАР (3 с.)							ps95.ru/dikdosham/
100	Глалаташ тlехь болх. Хандешан саттамаш.	1	0	0	29 05			www. desharkho.ru

101	Причасти. Деепричасти.	1	0	0	30 05			ps95.ru/dikdosham/
102	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0				ps95.ru/dikdosham/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102						

Нохчийн меттан поурочни планировани-8 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Билгала 8 А	Билгала 8 Б	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламман белхаш	Кхоллараллин белхаш				
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (1 с.)							
1	Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахь	1	0	0	02 09	02 09	3 09	ps95.ru/dikdosham/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.)							
2	Й элп йаздар.	1	0	0	03 09	03 09	4 09	www.urok95.ru.
2	Дешан чаккхенга н элп йаздар.	1	0	0	5 09	5 09	06 09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
4	Орфографи	1	0	0	09 09	9	10 09	www.desharkho.ru
	МОТТ А, КЪАМЕЛА (2 с. + 1 с.)							
5	Къамелан тайпанаш.	1	0	0	10 09	10 09	11 09	www.urok95.ru.
6	Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	1	0	0	12 09	12 09	13 09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
7	Хаарш талларан болх: «Гуьйре йулу зама»	1	1	0	16 09	16 09	17 09	www.desharkho.ru
	ТЕКСТ (4 с.)							
8	Галаташ тIехь болх. Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0	17 09	17 09	18 09	www.urok95.ru.
9	Къамелан функционални-	1	0	0	19 09	19 09	20 09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar

	маӀнин тайпанаш.								
10	Текстан маӀнин анализ.	1	0	0	23 09	23 09	24 09	www. desharkho.ru	
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0	24 09	24 09	25 09	ps95.ru/dikdosham/	
МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (2с. + 1 с.)									
12	Гуллакхан стиль. Гуллакхан стилам жанраш.	1	0	0	26 09	26 09	27 09	www. urok95.ru.	
13	Изложени Ненан дог	1	0	0	3 09	30 09	01 10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar	
14	Илманан стиль Илманан стилам жанраш	1	0	1	01 10	01 10	02 10	www. desharkho.ru	
					СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (76с. + 9)				
15	Синтаксис лингвистикин дакъа санна.	1	0	0	03 10	03 10	04 10	www. urok95.ru.	
16	Пунктуацн.	1	0	0	14 10	14 10	15 10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar	
17	Сацаран хъаьркин функцеш.	1	0	0	15 10	15 10	16 10	www. desharkho.ru	
18	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0	17 10	17 10	18 10	ps95.ru/dikdosham/	
19	Дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш.	1	0	0	21 10	21 10	22 10	www. urok95.ru.	
20	Дешнийн цхъаьнакхетарехъ карарчу уьйран кепаш.	1	0	0	22 10	22 10	23 10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar	
21	Талламан болх: «Доттаг1алла»	1	1	0	24 10	24 10	25 10	www. desharkho.ru	

22	Галаташ тӀехь болх. Дешнийн цхьаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш тӀечӀагӀйар.	1	0	0	28 10	28 10	29 10	ps95.ru/dikdosham/
23	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0	29 10	29 10	30 10	www. urok95/ru.
24	Предложенийн тайпанаш.	1	0	0	31 10	31 10	01 11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
25	ШинахӀоттаман предложени.	1	0	0	05 11	5 11	05 11	www. desharkho.ru
26	Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).	1	0	0	07 11	07 11	06 11	ps95.ru/dikdosham/
27	Сочинени Кьинхетам.	1	0	0	11 11	11 11	08 11	www. urok95/ru.
28	Подлежаши хилар.	1	0	0	12 11	12 11	12 11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
29	Подлежаши хилар.	1	0	0	13 11	1 4 11	13 11	www. desharkho.ru
30	Хандешан цхьалхе сказуеми.	1	0	1	26 11	26 11	15 11	ps95.ru/dikdosham/
31	ЦӀеран хӀоттаман сказуеми.	1	0	0	28 11	28 11	26 11	www. urok95/ru.
32	ЦӀеран хӀоттаман сказуеми.	1	0	0	2 12	2 12	27 11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
33	Подлежащиян, цӀеран хӀоттаман сказуемиян йуккӀехь тире.	1	0	0	3 12	3 12	3 12	www. desharkho.ru
34	Хандешан хӀоттаман сказуеми.	1	0	0	5 12	5 12	5 12	ps95.ru/dikdosham/
35	Хандешан хӀоттаман сказуеми.	1	0	0	6 12	6 12	6 12	www. urok95/ru.
36	Предложенин коьрта	1	0	0	9 12	9 12	9 12	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar

	меженаш тЕчІагІйар.							
37	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0	10 12	10 12	10 12	www. desharkho.ru
38	Предложенин коьртаза меженаш.	1	0	0	11 12	12 12	11 12	ps95.ru/dikdosham/
39	Нийса кхачам.	1	0	0	13 12	14 12	13 12	www. urok95.ru.
40	Лач кхачам.	1	0	0	16 12	16 12	16 12	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
41	Берта къастам.	1	0	0	17 12	17 12	17 12	www. desharkho.ru
42	Бертаза къастам.	1	0	0	18 12	18 12	19 12	ps95.ru/dikdosham/
43	Талламан болх: «Партала ча»	1	1	0	20 12	20 12	23 12	www. urok95.ru.
44	Галаташ тІехь болх. Йуххедиллар.	1	0	0	24 12	24 12	24 12	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
45	Йуххедиллар.	1	0	0	25 12	25 12	26 12	www. desharkho.ru
46	Латтам.	1	0	0	27 12	27 12	27 12	ps95.ru/dikdosham/
47	Даран суьртан латтам.	1	0	0	9 01	9 01	10 01	www. urok95.ru.
48	Бараман латтам.	1	0	0	13 01	13 01	14 01	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
49	Меттиган латтам.	1	0	0	15 01	15 01	15 01	www. desharkho.ru
50	Хенан латтам.	1	0	0	16 01	16 01	17 01	ps95.ru/dikdosham/
51	Бахьанин латтам.	1	0	0	20 01	20 01	20 01	www. urok95.ru.
52	Іалашонан латтам.	1	0	0	21 01	21 01	21 01	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
53	Бехкаман а, дубьбалара а латтамаш.	1	0	0		22 01	23 01	www. desharkho.ru
54	Латтаман тайпанаш тЕчІагІдар.	1	0	0		27 01	24 01	ps95.ru/dikdosham/
55	Изложени : «Обзда кІант»	1	0	1		28 01	28 01	www. urok95.ru.

56	Предложенин коьртаза меженаш тIечIагIйар.	1	0	0		30 01	29 01	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
57	ЦхъанахIоттаман предложенеш.	1	0	0		3 02	4 02	www.desharkho.ru
58	ЦхъанахIоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0		4 02	5 02	ps95.ru/dikdosham/
59	Билгала-йуьхьан предложенеш.	1	0	0		6 02	7 02	www.urok95.ru .
60	Билгалза-йуьхьан предложенеш.	1	0	0		10 02	10 02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
61	Билгала-йуьхьан, билгалза-йуьхьан предложенеш тIечIагIйар.	1	0	0		11 02	11 02	www.desharkho.ru
62	Йукъара-йуьхьан предложенеш.	1	0	0		12 02	13 02	ps95.ru/dikdosham/
63	Йукъара-йуьхьан предложенеш тIечIагIйар.	1	0	0		14 02	14 02	www.urok95.ru .
64	Йуьхьза предложенеш.	1	0	0		25 02	25 02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
65	ЦIеран предложенеш.	1	0	0		27 02	26 02	www.desharkho.ru
66	Йуьхьза, цIеран предложенеш тIечIагIйар.	1	0	0		3 03	4 03	ps95.ru/dikdosham/
67	Талламан болх. Тест №2.	1	1	0		4 03	5 03	www.urok95.ru .
68	Йуьхьззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.	1	0	0		6 03	7 03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
69	Чолхейаблла цхьалхе предложени.	1	0	0		10 03	11 03	www.desharkho.ru
70	Предложенин цхьанатайпанчу	1	0	0		11 03	12 03	ps95.ru/dikdosham/

	меженех лаьцна йукъара кхетам.							
71	Предложенин цхъанатайпанчу меженашкахь хуттургаш.	1	0	0		13 03	14 03	www. urok95/ru.
72	Цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш.	1	0	0		17 03	18 03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
73	Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0		18 03	19 03	www. desharkho.ru
74	Талламан болх: «Тееара бӀаьсте»	1	1	0		20 03	21 03	ps95.ru/dikdosham/
75	ГӀалаташ тӀехь болх. Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		24 03	25 03	www. urok95/ru.
76	Предложенин шакъаьстинчу меженех йукъара кхетам.	1	0	0		26 03	27 03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
77	Шакъаьстина къастамаш.	1	0	0		1 04	1 04	www. desharkho.ru
78	Шакъаьстина латгамаш.	1	0	0		2 04	3 04	ps95.ru/dikdosham/
79	Шакъаьстина йуххедиллар.	1	0	0		4 04	4 04	www. urok95/ru.
80	Шакъаьстина йуххедиллар. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		15 04	15 04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
81	Хенан а, меттиган а латгамийн дурсаш.	1	0	0		16 04	16 04	www. desharkho.ru
82	Хенан а, меттиган а латгамийн дурсаш. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		24 04	22 04	ps95.ru/dikdosham/
83	ТӀедерзар.	1	0	0		23 04	24 04	www. urok95/ru.

84	Йукъадало дешнаш.	1	0	0		28 04	28 04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
85	Йукъадалочу дешнийн тайпанаш.	1	0	0		30 04	30 04	www.desharkho.ru
86	ЙукъахИитто конструкторш.	1	0	0		5 05	5 05	ps95.ru/dikdosham/
87	ЙукъахИитто конструкторш. ТечІагІдар.	1	0	0		6 05	6 05	www.urok95.ru .
88	Сочинени: «Оьзда мотт»	1	0	1		7 05	7 05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
89	Предложенін меженех тера догІуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш.	1	0	0		12 05	12 05	www.desharkho.ru
90	ХІаь, хІан-хІа дешнаш-предложенеш. Айдардешнаш-предложенеш.	1	0	0		13 05	13 05	ps95.ru/dikdosham/
91	Ма-дарра а, лач а къамелах йукъара кхетам.	1	0	0		14 05	14 05	www.urok95.ru .
92	Ма-дарра къамелехь сацаран хъаьркаш.	1	0	0		15 05	15 05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
93	Ма-дарра къамелехь сацаран хъаьркаш. ТечІагІдар.	1	0	0		16 05	16 05	www.desharkho.ru
94	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор.	1	0	0		19 05	19 05	ps95.ru/dikdosham/
95	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор. ТечІагІдар.	1	0	0		20 05	20 05	www.urok95.ru .
96	Цитаташ а, церан нийсайазйар а.	1	0	0		21 05	21 05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar

97	Шеран талламан болх: «Борз»	1	1	0		22 05	23 05	www. desharkho.ru
98	Глалаташ тлехь болх. Грамматически талларш.	1	0	0		23 05	23 05	ps95.ru/dikdosham/
99	Грамматически талларш.	1	0	0		26 05	26 05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
	КАРЛАДАККАХАР (3 с.)							
10 0	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0		27 05	27 05	www. urok95.ru.
10 1	ЦхъанахЮоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0		28 05	28 05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezar
10 2	Предложенин цхъанатайпана меженаш.	1	0	0		30 05	30 05	www. desharkho.ru
	ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ	102						

Нохчийн меттан поурочни планировани-9 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Билгала 9 А	Билгала 9 Б	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талла ман белхаш	Кхоллараллин белхаш				
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМ АШ – 3с.							
1.	Нохчийн Республликехь нохчийн матто кхочушден гIуллакх	1	0	0	2. 09	2. 09	3. 09	ps95.ru/dikdosham/
2.	Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахь	1	0	0	3. 09	3 09	4 .09	www. desharkho.ru
3.	Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	1	0	0	4. 09	4 .09	5 .09	www. urok95/ru.
	КАРЛАДАККХАР – 5 с.+1с.							
4.	Тамийнарг карладаккхар. Орфографи	1	0	0	9 09	9 09	10 09	www. urok95/ru.
5.	Дешнийн цхьаьнакхетарш, церан тайпанаш	1	0	0	10 09	10	11 09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus.
6.	Талламан болх: «Накьосталлин куьг»	1	1	0	11 09	11	12 09	www. urok95/ru.
7.	ГIалаташ тIехь болх.Предложенин коьрта меженаш	1	0	0	16 09	16 09	17 09	www. urok95/ru.
8.	Предложенин коьртаза меженаш				17 09	17	18 09	
9.	Предложенин шакаьстина меженаш	1	0	0	18 09	18	19 09	www. desharkho.ru
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А – 5 с.							

10	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар)	1	0	0	23 09	23	24 09	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus
11	Къамелан г'уллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладог'ар, йешар	1	0	0	24 09	24	25 09	www.desharkho.ru
12	Ладог'аран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара	1	0	0	25 09	25 09	26 09	www.urok95.ru
13	Йешаран кепаш: Аморан, довзийтаран, хъажаран, лехаман	1	0	0	30 09	30 09	1 10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus
14	Синонимика – стилистикин бух. Фразеологически синонима	1	0	0	01 10	1 10	2 10	www.desharkho.ru
	ТЕКСТ – 5 с.+1с.							
15	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жам'дар)	1	0	0	2 10	2 10	3 10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus
16	Изложени: «Бабин т'орказ»	1	0	1	14 10	14 10	15 10	www.desharkho.ru
17	Къамелан функционални- ма'нин тайпанаш (жам'дар)	1	0	0	15 10	15 10	16 10	ps95.ru/dikdosham/
18	Дийцар къамелан тайпа санна	1	0	0	16 10	16 10	17 10	ps95.ru/dikdosham/
19	Текстан ма'нин анализ	1	0	0	21 10	21 10	22 10	www.desharkho.ru
20	Текстан хаамаш хийцар	1	0	0	22 10	22 10	23 10	www.urok95.ru
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ – 4с.							
21	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш	1	0	0	23 10	23 10	24 10	ps95.ru/dikdosham/
22	Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а	1	0	0	28 10	28 10	29 10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus
23	Талламан болх: «Борз»	1	1	0	29 10	29 10	30 10	ps95.ru/dikdosham/

24	Галаташ тлехь болх.Гуллакхан стиль	1	0	0	30 .10	30 .10	31. 10	www. desharkho.ru
25	Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаь- хьаллин гИрсаш (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени)	1	1	0	5.11	5. 11	5 .11	ps95.ru/dikdosham/
	МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ – 59с. +8с.							
26	Чолхечу предложенех кхетам	1	0	0	6 11	6. 11	6 .11	www. desharkho.ru
27	Чолхечу предложенех кхетам тIечIагIбар	1	0	0	11. 11	11. 11	7 .11	www. urok95/ru.
28	Чолхе- цхьаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан хIоттамах а йукъара кхетам	1	0	0	12. 11	12 .11	12. 11	www. desharkho.ru
29	Чолхе- цхьаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гИрсаш	1	0	0		13 11	14 11	www. urok95/ru.
30	Чолхе- цхьаьнакхеттачу предло- женин дакъош вовшахтосу гИрсаш. ТIечIагIдар	1	0	0		14 11	15 11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus.
31	Предложенин дакъошна йукъаь тайп-тайпана маьIнин уьйраш йолчу чолхе- цхьаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш	1	0	0		15 11	25 11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus.
32	Къамелехь чолхе- цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар	1	0	0		25 11	26 11	www. desharkho.ru
33	Изложени:«Дуьххьарле ра хьехархо»	1	0	1		27 11	27 11	ps95.ru/dikdosham/
34	Къамелехь чолхе- цхьаьнакхеттачу	1	0	0		29 11	29 11	www. urok95/ru.

	предложенех пайдаэцар							
35	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хИотторан норманаш	1	0	0		2 12	2 12	ps95.ru/dikdosham/
36	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хИитторан норманаш	1	0	0		4 12	3 12	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus.
37	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна синтаксически анализ	1	0	0		5 12	6 12	www. desharkho.ru
38	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна пунктуационни анализ	1	0	0		9 12	10 12	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus.
39	Талламан болх (Тест №1)	1	1	0		10 12	10 12	ps95.ru/dikdosham/
40	Чолхе-карарчу предложенех кхетам	1	0	0		11 12	12 12	ps95.ru/dikdosham/
41	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош	1	0	0		16 12	13 12	www. desharkho.ru
42	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош тIечIагIдар	1	0	0		17 12	17 12	ps95.ru/dikdosham/
43	Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а	1	0	0		18 12	18 12	www. urok95/ru.
44	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш	1	0	0		23 12	20 12	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus.
45	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш. ТIечIагIдар	1	0	0		24 12	24 12	www. desharkho.ru
46	Талламан болх: «ДоттагIалла»	1	1	0		25 12	26 12	ps95.ru/dikdosham/
47	ГIалаташ тIехь болх. Чолхе-карарчу предложенийн тайпанаш	1	0	0		27 12	27 12	ps95.ru/dikdosham/
48	Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар	1	0	0		9 01	10 01	www. desharkho.ru

49	Чолхе-карара предложенеш а, шакъабстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар. ТечIагIдар	1	0	0		20 01	20 01	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus
50	Къастаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		21 01	22 01	www.urok95.ru
51	Къастаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		23 01	24 01	ps95.ru/dikdosham/
52	Кхачаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		3 02	3 02	www.desharkho.ru
53	Кхачаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		4 02	4 02	www.urok95.ru
54	Латгамийн тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		5 02	6 02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus
55	Латгамийн тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		7 02	7 02	ps95.ru/dikdosham/
56	Сочиненина кечамбар	1	0	0		10 02	10 02	www.desharkho.ru
57	Сочинени:«Сий»	1	0	1		11 02	11 02	ps95.ru/dikdosham/
58	Хенан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		12 02	13 02	www.desharkho.ru
59	Хенан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		14 02	14 02	www.urok95.ru
60	Бахъанин тIетухучу предложенешца йолу	1	0	0		25 02	25 02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus

	чолхе-карара предложенеш							
61	Бахъанин тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		26 02	27 02	www. urok95/ru.
62	Іалашонан тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		28 02	28 02	ps95.ru/dikdosham/
63	Бехкаман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		3 03	303	www. desharkho.ru
64	Бехкаман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		4 03	4 03	www. desharkho.ru
65	Талламан болх (Тест №2)	1	1	0		5 03	6 03	ps95.ru/dikdosham/
66	Даран суьртан тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		10 03	7 03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus.
67	Бараман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		11 03	12 03	www. urok95/ru.
68	Чолхе-карара предложени хӀотторан норманаш	1	0	0		13 03	14 03	ps95.ru/dikdosham/
69	Масех тӀетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		17 03	17 03	www. desharkho.ru
70	Масех тӀетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш. ТӀечІагІдар	1	0	0		18 03	18 03	www. desharkho.ru
71	Чолхе-карарчу предложенешкахъ сацаран хъьркаш хӀитторан норманаш	1	0	0		19 03	20 03	www. urok95/ru.
72	Изложени: «Зевне хъеший»	1	0	1		24 03	21 03	ps95.ru/dikdosham/

73	Чолхе-карарчу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0		25 03	25 03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus
74	Чолхе-карарчу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0		26 03	27 03	www.urok95.ru
75	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар	1	0	0		31 03	1 04	www.desharkho.ru
76	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маънин йукъаметтигаш	1	0	0		1 04	2 04	www.urok95.ru
77	Талламан болх: «Шовда»	1	1	0		3 04	14 05	www.urok95.ru
78	Галаташ тлехь болх.Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш	1	0	0		15 04	15 04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus
79	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь пайдаэцар	1	0	0		16 04	17 04	www.desharkho.ru
80	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йоглуш хилар	1	0	0		21 04	18 04	ps95.ru/dikdosham/
81	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь цюьмалг а, цюьмалгаца тIадам а	1	0	0		22 04	22 04	www.desharkho.ru
82	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь цюьмалг а, цюьмалгаца тIадам а	1	0	0		23 04	24 04	ps95.ru/dikdosham/
83	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тIедузаран маънашца	1	0	0		28 04	28 04	www.urok95.ru
84	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь шитIадам	1	0	0		30 04	30 04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus
85	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш дубъалара, хенан маънашца	1	0	0		5 05	5 05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus

86	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бехкаман, тӀаьхьалонан маьӀнашца	1	0	0		6 05	6 05	www. urok95/ru.
87	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире	1	0	0		7 05	7 05	ps95.ru/dikdosham/
88	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире	1	0	0		12 05	13 05	ps95.ru/dikdosham/
89	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0		14 05	14 05	www. desharkho.ru
90	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0		15 05	16 05	www. urok95/ru.
91	Сочиненина кечамбар	1	0	0		19 05	20 05	www. desharkho.ru
92	Сочинени: «Тешам»	1	0	1				ps95.ru/dikdosham/
	КАРЛАДАККАХАР – 6с. +1							
93	Чолхе-цхьаьнакхетга предложенеш	1	0	0		21 05	21 05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus.
94	Чолхе-караара предложенеш	1	0	0		22 05	23 05	www. desharkho.ru
95	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш	1	0	0		26 05	26 05	ps95.ru/dikdosham/
96	Талламан болх: «БӀаьсте»	1	1	0		27 05	27 05	www. urok95/ru.
97	Нохчийн метган пачхьалкха коьртачу экзаменационни белхан дӀахӀоттам	1	0	0		28 05		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus.
98	Экзаменационни белхан ма хадоран критереш	1	0	0		29 05		www. desharkho.ru
99	Дешаран шарахь бинчу белхан жамӀдар	1	0	0		30 05		ps95.ru/dikdosham/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		99	7	5				

Дешаран-методикин кхачаман ларам

Дешаран-методикин гЮ-Іамат

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь).
5 класс.
2. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь).
6 класс.
3. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь).
7 класс.
4. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь).
8 класс.
5. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь).
9 класс.
6. «Ас дІалур ю ПКЭ!» Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменна кечам бар. Дешаран-методически гЮ-Іамат. («Я сдам ОГЭ!» Подготовка к основному государственному экзамену по чеченскому языку. Учебно-методическое пособие). Абдуразаков Ш.И., Дашаева Л.Х., Дудаев С.А.-Х., Тутаева С.Л., Хунарикова П.А. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2021. – 192 с.
7. Тимаев А.Д., Ирезиев С-Х.С-Э., Абубакаров А.Х. Практический курс морфологии чеченского языка. – Грозный: ФГУП «Издательский комплекс «Грозненский рабочий», 2012. –176 с.
8. Эдилов. С.Э. Самукъане грамматика. 5-11 классашна дешаран пособи. (Занимательная грамматика. Учебное пособие для 5-11 классов). – Грозный: «Арфа-Пресс», 2012. – 368 с.

Методикин литература

9. Айдамирова М. А. Музейная деятельность по приобщению подрастающего поколения к культурно-историческому наследию. Учебное пособие. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 89 с.

10. Эдилов С. Э. Обучение изложению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 240 с.

11. Эдилов С. Э. Обучение сочинению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 160 с.

12. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум синтаксиса чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2012. – 302 с.

13. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2020. – 320 с.

14. Эсхаджиев Я.У. Изучение орфографии и пунктуации в школе. – Грозный: Издательство «Альфа-Пресс», 2012. – 222 с.

15. Эдилов С. Э. Нохчийн мотт а, керла технологеш а (Чеченский язык и новые технологии). – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 285 с.

Луг1аташ

16. Абдуразаков Ш.И. 1аламан совг1аташ. Русско-чеченский словарь флоры и фауны. – Грозный: ОА «ИПК «Грозненский рабочий», 2016. – 192 с.

17. Арсанукаев, А.М., Михтеева Т.И. Чеченско-русский, русско-чеченский словарь. – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2008. – 190 с.

18. Вагапов А. Д. Словарь синонимов чеченского языка. – Тбилиси: «Меридиан», 2011. – 734 с.

19. Ибрагимов Ломма. Нохчийн фразеологизмийн маӀнадаран дошам (Толковый словарь чеченских фразеологизмов). – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2004. – 128 с.
20. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.
21. Умархаджиев С.М., Астемиров А.В., Асхабов Х.И., Бадаева А.С., Вагапов А.Д., Израилова Э.С., Султанов З. А. Русско-чеченский, чеченско-русский словарь компьютерной лексики. – Грозный, АН ЧР, 2017. – 238 с.
22. Халидов А.И. Словарь лингвистических терминов чеченского языка. – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2012. – 448 с.

Хаамийн дешаран ресурсаш

23. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/>
24. Образовательный портал «Чеченская электронная школа»
//URL:<https://desharkho.ru/>
25. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь.
Дикдошам //URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru/>